

Klasifikacija enantiosema u hrvatskome jeziku

Gazdić, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:305512>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik

Iva Gazdić

KLASIFIKACIJA ENANTIOSEMA U HRVATSKOME JEZIKU

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-a

Mentorica

prof. dr. sc. Bernardina Petrović

Zagreb, rujan 2023.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Kratak pregled razvoja jezikoslovno-filozofske misli o enantiosemini do danas.....	2
3. Određenje enantioseminje.....	5
3.1. Problem definiranja enantioseminje i njezina terminološkog određenja.....	6
3.2. Uvjeti nastanka enantioseminje – relativna stabilnost jezika, odnos jezičnog sustava i jezične uporabe, arbitrarnost jezičnoga znaka.....	9
3.3. Intersubjektivistički pogled na enantioseminju.....	12
4. Razgraničenje enantioseminje od bliskih leksičko-semantičkih pojavnosti.....	14
4.1. Tipovi značenjskih odnosa u leksičkome sustavu.....	16
4.1.1. Značenjski odnosi suprotnosti na makrorazini (međuleksemskoj razini) – antonimija u širem smislu.....	17
4.1.2. Značenjski odnosi suprotnosti na mikrorazini (unutarleksemskoj razini) – podjela enantiosema s obzirom na tip značenjske suprotnosti.....	19
5. Različiti pristupi klasifikaciji enantiosema u suvremenoj literaturi.....	21
6. Enantioseminja u hrvatskome jeziku.....	23
6.1. Opis istraživanja.....	23
6.2. Prijedlog klasifikacije enantiosema u hrvatskome jeziku.....	26
6.2.1. Nominalni enantiosemi.....	26
6.2.1.1. Nekompatibilni enantiosemi prema tipu značenjske opreke.....	26
6.2.1.2. Kvalitativni enantiosemi prema tipu značenjske opreke.....	36
6.2.1.3. Direkcionalni enantiosemi – enantiosemi (ne)prijelaznosti, konverzivni, reverzivni enantiosemi.....	39
6.2.2. Vrijednosni enantiosemi.....	44
7. Zaključak.....	53

8. Literatura.....57

8.1. Izvori na kojima se temelji korpus prikupljenih

enantiosema.....59

Popis tablica s popisom enantiosema:

Tablica 1: Nekompatibilni enantiosemi prema tipu značenjske opreke.....29

Tablica 2: Kvalitativni enantiosemi prema tipu značenjske opreke.....37

Tablica 3: Direkcionalni enantiosemi.....41

Tablica 4: Vrijednosni enantiosemi.....46

1. Uvod

Jezik je sustav koji se u mnogočemu zasniva na načelu suprotnosti, što odražava čovjekovu sklonost poimanju u oprekama. Kad je riječ o značenjskim suprotnostima, dosadašnja su se leksičko-semantička istraživanja uglavnom usmjeravala na značenjsku suprotnost na makrorazini, odnosno na značenjsku suprotnost među različitim riječima – leksemima – nazivajući ih pritom antonimima. Tako se značenjsku suprotnost poistovjećivalo s antonimijom, dok se nedovoljno pozornosti posvećivalo značenjskom odnosu suprotnosti unutar strukture jednoga leksema. Novija su lingvistička istraživanja u pojedinim svjetskim jezicima iznjedrila spoznaju o sustavnoj, premda marginalnoj, jezičnoj pojavnosti koja svjedoči o postojanju značenjske suprotnosti na mikrorazini. U ovom će se radu, unatoč prevladavajućoj terminološkoj neujednačenosti u različitim autora, spomenutu pojavnost nazivati enantiose mijom, dok će se leksemi s tim svojstvom nazivati enantiose mima.

Rad je načelno podijeljen na dvije cjeline koje se međusobno nadopunjuju. U prvome se dijelu iznose teorijske, filozofsko-jezikoslovne pretpostavke o jedinstvu suprotnosti. Ukratko se predstavljaju počeci istraživanja enantiose mije te psihološko-jezične predispozicije koje pridonose nastanku značenjske suprotnosti na mikrorazini. Budući da se enantiose miju smatra zasebnim, odjelitim jezičnim konstruktom, upućuje se na razlike koje ju dijele od bliskih jezičnih pojavnosti – polisemije, homonimije i antonimije. Potom se sažeto prikazuju različite mogućnosti poimanja i klasificiranja enantiose ma koje su zastupljene u suvremenoj literaturi o enantiose miji. Drugi dio rada predstavlja rezultate istraživanja enantiose ma u hrvatskome jeziku, na temelju kojega je uspostavljena klasifikacija dobivena korpusa. Osim prijedloga klasifikacije enantiose ma u hrvatskome, rad donosi tablične prikaze s enantiose mima oprijemljenim uporabnim kontekstom.

2. Kratak pregled razvoja jezikoslovno-filozofske misli o enantioseemiji do danas

Iako je tek u novije doba enantioseemija privukla pozornost jezikoslovaca, o čemu svjedoči sve veći broj znanstvenih istraživanja posvećenih upravo toj temi, spoznaja o jedinstvu suprotnosti oduvijek je bila dijelom čovjekova promišljanja o vlastitom postojanju i o svijetu koji ga okružuje. Tako se misao srodna enantioseemiji pojavljuje već kod Heraklita, koji tvrdi da je spoj dviju opreka, dviju suprotnosti, upravo ono što je preduvjetom harmonije; njihovo ujedinjenje on naziva skladom. Na sličnom je tragu bio i Sokrat, poznat po svojoj uzrečici „znam da ništa ne znam“, čime je htio ukazati na relativnu prirodu istine i nužnost kritičkog dijaloga koji ju dovodi u pitanje¹. Pitagorejci su, isto tako, pokušali razjasniti čovjekovo poimanje izvanjezične stvarnosti upravo s pomoću opreka koje se odražavaju u jeziku: *konačno – beskonačno, par – nepar, pojedinačno – skupno, desno – lijevo, muško – žensko, pasivno – aktivno / pokretno – nepokretno, ravno – grbavo, svijetlo – tamno, dobro – loše, jednakostranično – raznostranično* (usp. Raible 1981).

Na taj su način antički filozofi utrli put dijalektici, koja u širem smislu predstavlja način mišljenja i govorenja koji se zasniva upravo na međudjelovanju oprečnosti. To je ostalo temeljem promišljanja i teorija mnogih autora – od Platona pa sve do Georga Friedricha Wilhelma Hegela, Immanuela Kanta, Karla Marxa i Friedricha Engelsa, Georga Lukácsa, ali i mnogih drugih.² Iako su različiti autori na različite načine poimali dijalektiku i međudjelovanje suprotstavljenih elemenata i pojava, temeljna misao o ujedinjenju dvaju elemenata koji su međusobno protuslovni, oprečni i nepomirljivi polazište je za razumijevanje jezičnog fenomena enantioseemije. Filozofsko-psihološka osnova na kojoj se gradi taj jezični fenomen bila je predmetom različitih razmatranja o zakonitostima čovjekove kognicije i psihe. Tako se, prema shvaćanju Sigmunda Freuda, ujedinjenost suprotstavljenog latentno manifestira u Nesvjesnom; suprotnosti zajedno čine cjelinu, one su integralno povezane, iskonski neodvojive, a to se očituje i u nedostatku poricanja koji je karakterističan za snove (Ogneva 2016: 102).

Proučavanju *jedinstva suprotnosti* u okrilju jezika među prvima je pridonio Platon tvrdeći da pjesnici, za razliku od zakonodavaca, imaju slobodu proturječiti sebi samima (*ibid.*). Temeljno je načelo enantioseemije dao naslutjeti i Johann Wolfgang von Goethe u romanu

¹ Sokrat. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 15. 7. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=57022>>.

² dijalektika. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 15. 7. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15098>>

Wahlverwandtschaften iz 1809. godine napisavši: „Jedes ausgesprochene Wort erregt den Gegensinn“³ (Goethe 1999: 151). Pretpostavlja se da je upravo Goethe među prvima upotrijebio riječ *Gegensinn*⁴, što se u jezikoslovlju njemačkoga govornog područja⁵ kasnije uvriježilo i kao termin za jezičnu pojavnost koju u ovom radu nazivamo *enantiosemijom*⁶.

Krajem istoga, devetnaestoga stoljeća enantiosemija konačno postaje predmetom ozbiljnijih jezikoslovnih istraživanja, pa se tako pionirima proučavanja tog jezičnog fenomena mogu smatrati češko-ruski filolog V. I. Šercl i njemački filolog C. Abel (usp. Romančuk 2020; Karaman 2008).

Šercl 1883. godine u članku *On the issue of words with opposite meanings or the so called enantiosemy* prvi put predstavlja termin *enantiosemy*, koji kuje oslanjajući se na grčke riječi *enantios* ('suprotan') i *semeion* ('znak') (usp. Petrović 2022), definirajući pritom enantiosemiiju kao pojavu suprotnih značenja unutar iste riječi. Usprkos tome što je imenujući ovu pojavu na svojevrstan način dao poticaj za daljnje istraživanje enantiosemiije, Šercl u navedenom članku enantiosemiiju opisuje kao endemičnu, neproduktivnu i anakronu jezičnu pojavu koja je svojstvena arhaičnim jezicima „primitivnih“ govornih zajednica (Nikolaiesku 2019: 139). Suvremeni istraživači enantiosemiije upućuju na suprotno. Tako, primjerice, Aleksej Šmelev tvrdi da je enantiosemiija česta jezična pojava koja je vjerojatno usko povezana sa zakonitostima čovjekove kognicije i komunikacije (2016: 67).

Za razliku od Šercla, jezikoslovac s njemačkog govornog područja, Carl Abel, usredotočio se na proučavanje egipatskih hijeroglifa – zapisa egipatskoga jezika koje smatra relikvijom te drevne civilizacije (Abel 1884: 4). Istražujući hijeroglifske zapise Abel je došao do zapanjujuće spoznaje da se značenjska suprotnost, osim na *makrorazini*, odnosno između dvaju leksema, može očitovati i na *mikrorazini* – unutar značenjske strukture jednoga leksema (Karaman: 173). Rezultate svoga istraživanja okupio je u knjizi *Über den Gegensinn der Urworte (O proturječnosti izvornih riječi)*.

U Abelovu se spisu može naići na sljedeće primjere: izgovaranjem leksičke jedinice *unx* Egipćani su izražavali značenje 'pokriti, prekriti, umotati', dok su istim tim izrazom uz

³ Svaka izgovorena riječ budi prizvuk svog proturječja.

⁴ hrv. dosl. *protusmisao, proturječje*. *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik* navodi da se ova riječ rabi samo u izrazu *im Gegensinn*, za što donosi prijevod „u suprotnom smjeru“.

⁵ Usp. trotomni rječnik Petera Rolfa Lutzeiera *Wörterbuch des Gegensinns im Deutschen (Rječnik enantiosema u njemačkom jeziku)* u nakladi De Gruytera.

⁶ Na terminološko nesuglasje oko jezikoslovnoga pojma, termina, kojim će se imenovati leksičko-semantička pojavnost koja se u ovom radu naziva enantiosemijom, osvrnut ćemo se u nastavku rada.

neznatne fonetske preinake upućivali na značenje 'otkriti, izložiti'; *at* je za Egipćane moglo imati značenje 'čuti' ili 'biti gluh', *sneh* je, po potrebi, moglo značiti 'spojiti' ili 'odvojiti', *ken* 'jak' i 'slab', *ari* se odnosilo na izraze čija značenja sadrže dijametralno suprotne semantičke sastavnice 'popeti se' i 'tlo' ('gore' – 'dolje'). Osim ovakvim izrazima, koje danas možemo uvrstiti u skupinu punoznačnih riječi, Abel se oduševljava činjenicom da i one riječi, koje danas obično pripisujemo skupini nepunoznačnih, gramatičkih i isključivo funkcionalnih riječi, a koje najčešće nisu predmetom leksičko-semantičkih istraživanja, mogu imati dva značenja koja su međusobno kontradiktorna. Tako je egipatski glas *hr* mogao značiti 'prema' i 'od'. Glas koji se isto bilježi, s nešto manjim fonetskim izmjenama, mogao je, po potrebi, imati značenja 'sa' i 'bez' (Abel: 7).

Abel je već u ono vrijeme otvorio raspravu o jednome od pitanja koja i u suvremenim leksičko-semantičkim istraživanjima enantioseimije predstavljaju kamen spoticanja te nisu dokraja razjašnjena, a to je ono o odnosu enantioseimije i homonimije ili, točnije, o tome je li opravdano govoriti o *Gegensinnu* kao pojavi suprotnih značenja istoga leksema – što odgovara shvaćanju enantioseimije u ovome radu – ili treba ostati pri pojmu homonimije i prihvatiti kao gotovu činjenicu da dvije riječi sasvim proizvoljno imaju jednak oblik, dok ih se pritom može rabiti u kontekstima koji zahtijevaju suprotna značenja (*ibid.*). Abel s pomalo ironičnim prizvukom tvrdi da bi, u tom slučaju, egipatski jezik kao dio egipatske kulture koja se može smatrati kolijevkom civilizacije, bio vrlo nelogičan i da bi govornicima egipatskog jezika vjerojatno bilo mukotrпно sporazumijevati se riječima koje su sasvim „slučajno“ formalno identične, dok im se značenja odnose na pojavnosti suprotstavljenih značenja. Zanimljivo je da se takvo shvaćanje zadržalo i u modernim lingvističkim istraživanjima i da se odražava u ustrajanju pojedinih jezikoslovaca na homonimiji i pobijanja mogućnosti enantioseimije kao kognitivno i logički utemeljenog semantičkog ustroja jednog dijela leksika nekog jezika. Tako je S. Usmonov jedan u nizu suvremenih istraživača koji su se priklonili homonimiji kao jedinom mogućem objašnjenju te pojave, nazivajući je *homonimnom antonimijom* (Ogneva: 103).

U ovom se radu pojam *enantioseimija* odnosi na pojavu suprotnih značenja unutar semantičkog ustroja *istoga* leksema (zajednička je etimologija poveznica između dvaju značenja koja su međusobno oprečna), zbog čega Usmonovljev termin ne možemo prihvatiti. Odnosu enantioseimije i bliskih joj pojava u leksičkom sustavu, koje su predmetom leksičko-semantičkih istraživanja, posvetit ćemo se u nastavku rada.

3. Određenje enantiosemijske

Prethodno je poglavlje dalo širu sliku o filozofsko-psihološkoj usidrenosti proturječnosti, odnosno *pomirenosti i povezanosti* suprotstavljenih elemenata u čovjekovu umu. Osim toga, primjeri enantiosemijske u drevnom egipatskom jeziku, koje je C. Abel izdvojio u spisu koji ubrajamo među prve pokušaje analize enantiosemijske u nekom jeziku, dokazuju da je *povezanost proturječnosti* oduvijek bila dijelom jezičnoga sustava, a samim time i jednim od temeljnih načina poimanja izvanjezične stvarnosti. Naime, i sam Abel je primijetio da proturječna značenja iste leksičke jedinice u egipatskom jeziku čine *eine Art unlösliche Union*⁷ (Abel: 10). Prema tome, Abel je već u ono doba uočio da se jedno od dvaju suprotstavljenih značenja enantiosema profilira u odnosu na ono drugo:

„Da jeder Begriff somit der Zwillung seines Gegensatzes ist, wie konnte er zuerst gedacht, wie konnte er anderen, die ihn zu denken versuchten, mitgetheilt werden, wenn nicht durch die Messung an seinem Gegensatz?“⁸ (Abel: 14)

Naglašavajući da govornik nekog jezika, u ovom slučaju drevnog egipatskog, prilikom izražavanja i tumačenja određenoga značenja nužno asocira njegovu suprotnost, Abel je naslutio nešto što je vrlo blisko strukturalističkoj tezi o jezičnom znaku, kao cjelini pojma i akustičke slike (označenika i označitelja) (Saussure 2000: 181). Slično kao što jezični znak zadobiva i održava vrijednost u odnosu na druge znakove u jezičnome sustavu, suprotna značenja (koja pripadaju planu označenika istoga leksema kao jezičnoga znaka na razini leksika), ovise jedno o drugome. Prema tome, suprotnost na mikrorazini počiva na međudodnosu dvaju značenja, ali i o drugim jezičnim i izvanjezičnim čimbenicima i mehanizmima, o čemu će biti riječi u sljedećim poglavljima.

⁷ prev. neku vrstu nerazdvojne cjeline

⁸ prev. „Budući da je svako takvo značenje bliznac svoje suprotnosti, kako ga je uopće moguće zamisliti, kako ga je moguće prenijeti drugome, tko bi ga htio odgonetnuti, ako ne tako da ga se procjenjuje u odnosu na njegovu suprotnost?“

3.1 Problem definiranja enantioseemije i njezina terminološkog određenja

Sve dosad navedeno – *jedinstvo suprotnosti* kao temeljna okosnica enantioseemije i funkcioniranja čovjekova uma, odnos suprotnosti kojim su povezana dva značenja istoga leksema – prethodi pitanju sama definiranja toga pojma. Problematičnost pristupa enantioseemiji, njezina prepoznavanja i definiranja, krije se u nedovoljnoj istraženosti te jezične pojave, ali i u metodološkoj i terminološkoj neujednačenosti u istraživanjima provedenima u različitim jezicima svijeta. Prije utvrđivanja konačne definicije enantioseemije na kojoj će se temeljiti i istraživački dio ovoga rada, ukratko će se iznijeti različite definicije enantioseemije na koje se može naići u recentnoj literaturi posvećenoj toj jezičnoj pojavi.

Od druge polovice prošlog stoljeća pa sve do danas enantioseemija je privukla pozornost mnogih jezikoslovaca i istraživača, poglavito onih sa slavenskih govornih područja Srednje i Istočne Europe (pr. češki, slovački, ukrajinski i ruski istraživači), no nije zaobišla ni velike zapadnoeuropske jezike, poput engleskog, njemačkog i francuskog. Prema tome, dijapazon definicija enantioseemije iznimno je širok ovisno o jeziku unutar kojega se proučavalo, i ovisno o individualnom pristupu pojedinog autora i metodologiji analize.

Češki se lingvist M. Beneš u svom radu s težištem na intersubjektivnoj i psihološko-sociološkoj uvjetovanosti širenja pojave enantioseemije oslanja na spoznaje svojih istraživačkih prethodnika (Karlikova 2017; Nejedlý, 2014) te ju smatra pojavom suprotnih značenja polisemnog leksema nekog jezika koja se na različite načine manifestiraju u jezičnoj sinkroniji i dijakroniji (Beneš 2018: 124). Na sličnom tragu je i S. V. Ogneva, koja svoj rad o klasifikaciji enantioseema u ruskom jeziku završava zaključkom da je enantioseemija konstantan, premda marginalan, motiviran odnos značenjskih sastavnica neke leksičke jedinice (koju, međutim shvaća šire od leksema, stoga njezina podjela tipova enantioseemije uključuje jezične jedinice složenije od leksema, kao što su frazemi) (Ogneva: 105). Zanimljiva je i definicija koju donosi I. V. Sadchikova, tvrdeći da je enantioseemija [značenjsko] uljepšavanje, poboljšavanje pejorativnog i pejorativizacija prvotno pozitivnoga značenja: “Enantiosemy is an occasional melioration of pejoratives and pejoration of melioratives” (Efimova 2013, prema Ogneva: 103). Neki autori, pa tako i V. Y. Kravtsova, L. I. Klimova i G. Ostrikova upozoravaju na interferenciju enantioseemije, polisemije i antonimije, na njihove sličnosti, razlike i međusobnu povezanost (Ogneva 2016; Ostrikova 2012). Ruski lingvist Aleksej Šmelev enantioseemiju u užem smislu opisuje kao rezultat semantičkih pomaka unutar *leksičke jedinice* (eng. *lexical*

item)⁹. Dok velik broj autora enantioseemiju shvaća isključivo u užem smislu, kao semantičku pojavu unutar strukture jednog polisemnog leksema (usp. npr. Petrović 2022, Romančuk 2020, Karaman 2008, Lutzeier 2001), pojedini autori enantioseemiju poimaju nešto šire, pa tako Šmelev enantioseemiju u užem smislu definira kao pojavu dvaju suprotnih značenja unutar istoga leksema, što potkrepljuje sljedećim primjerom:

(1) rus. *proslušat'* – 1. 'čuti'; 2. 'prečuti'

S druge strane, enantioseemiju u širem smislu, koja i predstavlja težište njegova znanstvenog članka *Semantic shifts as source of enantiosemy*, definira kao značenjsku suprotnost (eng. *opposition*) između dviju jezičnih jedinica (eng. *linguistic unit*), pod čim podrazumijeva jezične elemente niže i više razine od onoga što se obično definira riječju, a što obuhvaća sve oblike i značenja te riječi i što se evidentira rječničkom natuknicom (leksem). Jezične jedinice koje Šmelev obuhvaća svojom definicijom enantioseemije u širem smislu sežu od morfema, kao najmanje jezične jedinice koja može biti nositeljem značenja (korijenski morfemi i tvorbeni afiksi), preko izraza i frazema, sve do enantioseemije dviju jezičnih jedinica različitih tvorbenih razina, koje imaju zajedničku semantičku sastavnicu, primjerice korijenski morfem (Šmelev 2016: 68):

(2) rus. *isxod* – *isxodna točka* ('završetak' – 'početak')¹⁰

Na sličnom su tragu poput Šmeleva i armenski istraživači H. Kajberuny i T. Hakobyan koji u svom istraživanju o enantioseemiji u engleskom jeziku tu pojavu opažaju i na tvorbenoj razini, točnije kao značenjsku suprotnost osnovne riječi i izvedenice (Kajberuny 2020):

(3) eng. *moral* (prid. u značenju 'koji se odnosi na moral i na principe dobrog i lošeg ponašanja ili postupanja') → *moralize*¹¹ (eng. gl.) – 1. (o)držati moralne

⁹ U ovom se radu prednost daje terminu *leksem* jer se *leksička jedinica* u hrvatskoj literaturi o leksičkoj semantici odnosi na drugu pojavnost. Usp. Raffaelli (2015): „Kako napominje Cruse (1986: 76–77), svakom leksemu pripada određen broj leksičkih jedinica. Leksem je dakle temeljni morfološki oblik (neke riječi), dok su leksičke jedinice leksikalizirana značenja pojedinoga leksema u određenom jezičnom kontekstu. Tako leksemu *vidjeti* pripada niz različitih, naravno, međusobno povezanih leksičkih jedinica, kao primjerice: Marko *vidi* pticu na grani, Ana *vidi* da mnogi u razredu imaju problema s matematikom, Maja je otišla *vidjeti* baku.“ Prema tome, razvidno je da se termin *leksička jedinica* obično rabi za realizaciju određenog leksema u konkretnom kontekstu, odnosno za *leksikaliziranje* – konkretan ostvaraj – jednoga od njegovih mogućih značenja, koja jesu integralnim dijelom tog leksema i njegove značenjske strukture.

¹⁰ Slične se pojavnosti mogu primijetiti i u hrvatskome, npr. *ishod* – *ishodište* ('završetak' – 'početak') ili *krčiti* – *zакrčiti* ('osloboditi prostor od čega' – 'zatrpati prostor čime'), *preklinjati* – *proklinjati* ('usrdno moliti' – 'izreći prokletstvo nad kim ili čim').

¹¹ Usp. hrv.: *moral* ('shvaćanje odnosa prema dobru i zlu u najširem smislu'; HJP) – *moralizirati* ('održati moralne pouke'; HJP). S tom razlikom što se u hrvatskom konotativna suprotnost 'pozitivno' – 'negativno' očituje na različitoj tvorbenoj razini. Pozitivno (odnosno neutralno) značenje veže se za osnovnu riječ *moral*, dok izvedenica *moralizirati* ima isključivo negativno konotirano značenje, što je i u mrežnom rječniku HJP naznačeno kraticom

pouke, propovijedati moral, ob. i u pejor. smislu¹² (*Stop moralizing about the principles you never follow./ Prestani moralizirati o principima kojih se ni sam ne držiš.*); 2. objasniti što u moralnom smislu (*This fable is moralized in a common proverb. / Moralna pouka ove bajke sadržana je u poznatoj poslovi.*)

Uvidi poput ovih ukazuju na složenost enantioseimije kao leksičko-semantičke pojave: postavlja se pitanje o tome što enantioseime kao takve izdvaja u odnosu na ostale lekseme unutar leksičkog sustava nekog jezika i kako se takvi leksemi međusobno razlikuju s obzirom na prirodu semantičkih mehanizama koji su pogodovali nastanku suprotnih značenja unutar njihove polisemne strukture. Osim toga, važno je uočiti da se tip odnosa suprotnih značenja razlikuje od jednog polisemnog leksema sa svojstvom enantioseimije do drugog, što naposljetku vodi do pitanja njihove klasifikacije i opisa unutar pojedinog jezičnog sustava, o čemu će više riječi biti u nastavku rada.

Osim širine shvaćanja enantioseimije jedan od problema oko kojih još uvijek nije postignut konsenzus istraživača diljem svijeta njezino je terminološko određenje. Tako se osim na termin *enantioseimija*, koji zastupa ovaj rad, a koji se može naći u velikom broju znanstvenih radova o toj pojavi (usp. npr. Petrović 2022, Klegr 2013, Beneš 2018, Šmelev 2016, Kabjeryn 2020, Ostrikova 2012, Romančuk 2020, Nikolaiesku 2019), može naići i na druge nazive, kao što su *Gegensinn* na njemačkom govornom području (usp. npr. Lutzeier 2001) i *kontronimija* (usp. npr. Karaman: 2008). Osim njih, u različitim se izvorima na tu temu navode nazivi kao što su: *autoantonimija*, *Janusova riječ*, *enantiodromija*, *autokontrastivna riječ*, *homonimna antonimija*, *homoantonimija*, *bisemija*, *antagoseimija*, *heteroseimija*, *pseudoopozicija*, *autokonverzija* (usp. Petrović 2022, Karaman 2008).

U okvirima ovoga rada, ali i kao prijedlog budućim istraživanjima suprotnosti značenja na mikrorazini, odabran je termin *enantioseimija* zato što svojom tvorbom prema grč. riječima *enantíos* ('suprotan') i *semeïon* ('znak') jasno upućuje na značenjsku suprotnost unutar leksema kao jezičnoga znaka na razini leksika, što podrazumijeva njezinu neovisnost o drugim leksičko-semantičkim odnosima u leksiku, zbog čega ju se može smatrati samostalnim konstruktom (usp. Petrović: 96).

pejor. Slična se značenjska suprotnost može opaziti i u odnosu osnovne riječi i izvedenice na sljedećim primjerima: *bagatela* – *bagatelizirati* ('jeftino' s pozitivnom konotacijom – 'umanjiti vrijednost čega' s negativnom konotacijom), *kritika* – *kritizirati* ('ocijeniti' – 'nalaziti samo loše strane koga ili čega')

¹² moralizirati. Hrvatski jezični portal. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<http://hjp.znanje.hr/>>

3.2 Uvjeti nastanka enantioseemije – relativna stabilnost jezičnog sustava, odnos jezičnog sustava i jezične uporabe, arbitrarnost jezičnoga znaka

Poznata je činjenica da je jezični sustav podložan promjenama, da je izvrnut vremenskim i prostornim utjecajima, što se uz promjene na ostalim jezičnim razinama (na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj razini) neminovno odražava i u njegovu leksiku, ali i na planu značenja, koji je u središtu istraživanja leksičke semantike. Kao neke od čimbenika koji uzrokuju promjene u jezičnom sustavu možemo izdvojiti međudjelovanje jezičnoga sustava i jezične uporabe te arbitrarnost jezičnog znaka. Oba čimbenika povezuje pojam *intersubjektivnosti* koji je u novije vrijeme privukao pozornost mnogih znanstvenika koji pojavi enantioseemije pristupaju iz kognitivno-psihološke perspektive. U nastavku poglavlja u kratkim će se crtama predstaviti temeljna strukturalistička promišljanja o prirodi jezičnoga znaka i o odnosu jezičnog sustava (*langue*) i govora (*parole*) koja je postulirao Ferdinand de Saussure u *Tečaju opće lingvistike* te će se pokušati ustanoviti na koji je način njegova teorija povezana s osnovnim postavkama teorije intersubjektivnosti.

Jezik je, prema strukturalističkoj teoriji, sustav koji počiva na nizu dihotomija, on „neprestano pokazuje dva lica koja jedno drugomu odgovaraju i od kojih jedno vrijedi samo po drugome“ (Saussure: 53). Tako je jezičnoj djelatnosti (*langage*), koju čine dva međuovisna dijela, jezik kao sustav (*langue*) i realizacija jezika u govoru (*parole*), svojstvena istovremena materijalnost i apstraktnost (odnos fizičkog, fiziološkog i psihološkog u govornom krugu). Osim toga, svojstveno joj je međudjelovanje pojedinca i društva, odnosno govornika i govorne zajednice. Govornik nekog jezika oblikuje iskaze koristeći se jezičnim elementima koji su prihvaćeni (prešutnim) društvenim dogovorom, na čemu počiva dihotomija govora i jezika: dok je ostvarenje jezika u govoru heterogeno, u jeziku se kristalizira, homogenizira ono što je svim govornicima nekog društva zajedničko, a to je *jezik kao sustav* u kojemu jezični znakovi međusobno ovise jedni o drugima, na čemu počiva njihova vrijednost i što im osigurava opstanak u jezičnom sustavu (usp. Saussure 2000). U *Tečaju*, koji je postao kamenom temeljcem strukturalne lingvistike, Saussure inzistira na presijecanju društvenih i individualnih silnica, ukazuje na neminovnost utjecaja društva na pojedinca u ranim životnim fazama koje su od ključne važnosti u razvoju jezične kompetencije govornika (čime se misli na usvajanje jezičnoga sustava govorne zajednice). Na taj način podcrtava važnost pragmatičkih učinaka na razvoj jezične kompetencije, i to sljedećim riječima:

„[...] mi svoj materinski jezik učimo slušajući druge; on će se nataložiti u našem mozgu samo nakon bezbrojnih iskustava. I, naposljetku, govor je ono što čini da se jezik razvija: otisci što ih primamo slušajući druge mijenjaju naše jezične navike. Dakle, postoji međuovisnost između jezika i govora; prvi je istodobno i sredstvo i proizvod drugoga. Ali sve im to nimalo ne smeta da budu dvije potpuno različite stvari.“ (2000: 65)

Prema tome, jezik se u umu pojedinca u značajnoj mjeri ne razvija samostalno, svojevolumino i namjerno, nego je uvjetovan pojedinčevom izloženošću jezičnim *tragovima* govorne zajednice koje ga okružuje. Važno je uočiti da Saussure to svojstvo jezika ne pripisuje samo ranim fazama usvajanja jezične kompetencije, nego to ističe kao trajnu odrednicu odnosa pojedinca i društva. To je ono što naziva jezičnim navikama, a što se u konačnici može ustaliti i u jezičnom sustavu. Hoće li to postati dijelom jezičnog standarda, ovisi o mnogim drugim čimbenicima (usp. npr. Pranjković 1996).

Sljedeća dihotomija koja je, isto tako, jednim od čimbenika koji omogućuju nastanak enantiosemijske kao značenjske suprotnosti na mikrorazini jest ona na kojoj počiva priroda jezičnog znaka. Jezični se znak, naime, sastoji od dviju nerazdvojenih cjelina, a to su pojam i akustička slika, odnosno označenik (*signifié*) i označitelj (*signifiant*). Te su dvije cjeline jezičnog znaka arbitrarno povezane, što znači da ne postoji logička sveza između, primjerice, označitelja *hrast* i pojma koji uza nj vežemo (glasovni slijed h-r-a-s-t ništa ne odaje o označeniku koji se uza nj veže). U tom je smislu sveza između označenika i označitelja nemotivirana, te na svojevrsan način slučajna, u smislu da glasovni sastav nekog označitelja ne odaje ništa o planu sadržaja (*ibid.*: 101), zbog čega označitelji nekog stranog jezika ne bude u nama nikakvu predodžbu ili barem ne onu koja važi kao prihvatljiva činjenica u pripadajućoj govornoj zajednici.

S obzirom na to da jezik nije monolitna nomenklatura u kojoj ograničen broj riječi odgovara jednakom broju stvari (*ibid.*: 121), te da su označitelj i označenik povezani arbitrarnom svezom koju stabilizira društveni dogovor, označenik, koji – uvjetno (usp. npr. Raffaelli 2015) – možemo povezati sa značenjem leksema kao jezičnog znaka na razini leksika unutar jezičnoga sustava, podložan je promjenama. Pa tako Saussure tvrdi sljedeće:

„Jezik je u potpunoj nemoći da se brani od čimbenika koji svakog časa pomiču odnos između označenika i označitelja, a to je jedan od posljedaka arbitrarnosti znaka.“ (2008: 110)

U nizu Saussureovih teza valja istaknuti i onu da se u „govoru skriva klica svih promjena: svaku od njih najprije lansira određeni broj govornika i ona tek tada ulazi u uporabu.“ (*ibid.*: 159) Treba, međutim, naglasiti da promjenama nije izvrgnut samo označitelj, nego i označenik (ne nužno istovremeno).

Na odnos semantike i izvanjezične stvarnosti ukazao je i Roman Jakobson, koji za razliku od Saussurea u svojim lingvističkim istraživanjima prednost nije davao *langueu*, već je ukazivao obostrano i ravnomjerno međudjelovanje jezičnog sustava i jezične uporabe. Osim toga, uveo je pojam *dinamične sinkronije* (Jakobson 2008: 65) te upućivao na izloženost jezičnog sustava raznovrsnim promjenama:

„Jedinice glasovne tvari pretvaraju se u semiotičke elemente. Slično tomu jezici crpu značenja i semantičke vrijednosti iz inteligibilnoga svijeta, iz iskustva, ali opet tu izvanjsku tvar preuređuju – izabirući je, raščlanjujući i razvrstavajući prema vlastitim načelima.“ (*ibid.*: 86)

Time je samo još jednom uputio na činjenicu da se logika jezika ne mora u potpunosti poklapati s logikom izvanjezične stvarnosti, što svakako obara tvrdnje poput onih da je enantiosemitička alogična, da je anakrona pojava koja onemogućuje jezični razvoj ili pak otežava komunikaciju. Vrijedi istaknuti i sljedeće riječi koje produbljuju prethodni citat:

„Nema ničega što bi bilo složenije: istodobno bivajući i u društvenoj masi i u vremenu, nitko tu ne može ništa mijenjati, a, s druge strane, arbitrarnost njegovih znakova [jezičnih znakova] povlači za sobom teoretsku mogućnost uspostavljanja bilo kojeg odnosa između glasovne građe i misli.“ (*ibid.*: 134)

Nadalje, sveza između označitelja i označenika – plana izraza i plana sadržaja jezičnoga znaka – može biti *asimetrična* (usp. npr. Petrović 2022), o čemu je pisala i M. Znika u članku *Asimetrija jezičnog znaka* iz 2008. godine, u kojemu tematizira asimetriju gramatičkih kategorija roda, broja, pridjevskog vida i brojivosti imenica. Znika asimetriju jezičnog znaka definira pojavom kada izraz i sadržaj jezičnoga znaka nisu u simetričnom odnosu. Premda je riječ o gramatičkim kategorijama¹³, gdje se asimetrija jezičnog znaka može odnositi na gramatički morfem čiji plan sadržaja obuhvaća različita gramatička značenja (primjerice,

¹³ Jezični se znak ne odnosi isključivo na lekseme, koji možda najbolje ilustriraju odnos izraza i značenja, nego na jezične jedinice različitih razina; „Kao primjer jezičnih znakova mogu poslužiti gramatički morfemi, leksičke jedinice, sintaktičke konstrukcije, cjelokupni diskursi i sl.“ (Jakobson 2008: 26)

gramatička višeznačnost¹⁴ morfema *-i* u imenica koje se sklanjaju prema *i*-sklonidbi, kojima se izražavaju različiti padeži, a što je razvidno samo u kontekstu u kojemu se ostvaruju), asimetrija jezičnog znaka zahvaća i riječi (Znika: 89), odnosno leksema, što je važna odrednica polisemnih leksema, pa samim time i onih sa semantičkim svojstvom enantioseimije, imajući na umu da enantioseimni mogu biti samo oni leksemi s dva ili više značenja.

3.3 Intersubjektivistički pogled na enantioseimiju

U prethodnom smo se poglavlju osvrnuli na odnos pojedinca i društva – govornika i govorne zajednice, pa zatim i *lingua* i *parolea* – koji je u korijenu svih jezičnih promjena. Upravo je odnos pojedinca i govorne zajednice kojoj pripada polazište istraživanja autorā koji se priklanjaju intersubjektivnoj teoriji. Jedan od njih je i češki lingvist M. Beneš koji u svom članku *Enantiosémie z perspektivy lingvistických teorií intersubjektivnosti* (*Enantioseimija iz perspektive jezičnih teorija intersubjektivnosti*) preispituje moguće uvjete nastanka enantioseimije kao posebne vrste višeznačnosti koja se manifestira na planu sadržaja nekog leksema.

U središtu je Benešova članka pitanje distribucije enantioseimije: koji mehanizmi omogućuju nastanak, širenje i opstanak enantioseimije u govornikovu umu, ali i u govornoj zajednici (usp. Beneš 2018). Dok strukturalisti – pa i sam Saussure koji na mala vrata uvodi semantiku kao jezikoslovnu disciplinu uvevši pojmove *označenik* i *vrijednost* (usp. npr. Raffaelli 2015) – inzistiraju na jeziku kao odjelitom i apstraktnom sustavu znakova koji počiva na njihovim međusobnim odnosima te na taj način zanemaruju značenje, njegov nastanak i opstanak te ukotvljenost u izvanjezičnu stvarnost, dio se suvremenih lingvista priklanja tzv. *teoriji intersubjektivnosti*. Već je Jakobson učinio korak prema takvim lingvističkim teorijama definirajući jezik kao interpersonalno (intersubjektivno) sredstvo komunikacije govornika i primatelja. „[Jezik se] uči i održava dijalogom, razmjenom jezičnih poruka“ (2008: 40).

Beneš polazi od glotodidaktičke pretpostavke o dvama komplementarnim načinima kojima pojedinac stječe jezičnu kompetenciju, a to su usvajanje jezika (koje se odvija nesvjesno, spontano, eng. *language aquisition*) te kontrolirano, svjesno učenje jezika (eng. *language learning*). Osim toga, on izdvaja pojam *jezičnih pravila* koja se, sukladno glotodidaktičkoj teoriji, stječu interaktivnim učenjem, odnosno potvrđivanjem pretpostavki o

¹⁴ gramatički sinkretizam (usp. Marković 2013: 168)

jezičnim pravilima aktivnim sudjelovanjem u komunikacijskim situacijama te, osim toga, učenjem teorema o jezičnim pravilima (usp. Beneš 2018: 125–8). Jezična su pravila, prema tome, važeća u nekoj govornoj zajednici, a govornik, kao aktivan sudionik komunikacije, uranjajući u jezično okruženje i jezičnu uporabu razvija pretpostavke o jezičnom pravilu. Potom dobiva povratnu informaciju ostalih članova govorne zajednice kako bi usvojene pretpostavke o pravilu ostvarile status valjanosti, odnosno kako bi se uskladile s jezičnim pravilima koja su uvjetom uspješne komunikacije.

Oslanjajući se na navedene postavke u istraživanju nastanka enantioseimije i njezine distribucije u govornoj zajednici, Beneš nastoji ući u trag različitim uzrocima te pojave. Prema njegovu mišljenju, uzroci su nastanka enantioseimije raznovrsni: oni mogu biti *strukturni*, što znači da govornik jezično pravilo enantioseimije može izgraditi analoški prema drugim jezičnim pravilima (primjerice, semantički odnosi suprotnosti na drugim jezičnim razinama), ili *kontekstualni*, što znači da uzrokom nastanka pretpostavke o jezičnom pravilu enantioseimije kao suprotnog značenja istoga leksema može biti osobna jezično-komunikacijska povijest pojedinca ili tekstualni odnosno situacijski kontekst. Sve to može dovesti do odstupanja od izvornog jezičnog pravila (*ibid.*: 128–130). Logičnim će se slijedom to pravilo ustaliti ako i ostali pripadnici govorne zajednice prihvate nastalu pretpostavku o pravilu (u kontekstu ovoga rada pod *pretpostavkom o pravilu* podrazumijeva se suprotno značenje u semantičkoj strukturi polisemnog leksema) koja će sve češćom uporabom postati važećim jezičnim pravilom.

Sve teme koje su obilježile lingvističku misao od početaka strukturalističkih teorija pa sve do lingvističkih istraživanja današnjice, koja su bliska kognitivnim lingvističkim teorijama – a koje se tiču odnosa govornika i zajednice, pojedinčeva ovladavanja jezikom u okrilju društva i u odnosu na izvanjezičnu stvarnost te promjenjivosti, fleksibilnosti, ali i stabilnosti jezičnoga sustava – trebale bi biti polazištem u proučavanju enantioseimije.

4. Razgraničenje enantioseimije od bliskih leksičko-semantičkih pojavnosti

Ranija su poglavlja, u kojima su ukratko predstavljani pojedini autori, njihove pretpostavke u proučavanju enantioseimije te pokušaji definiranja te jezične pojavnosti, pokazala koliko se problematičnim ispostavlja odnos enantioseimije i određenih, u pojedinim aspektima bliskih leksičko-semantičkih pojavnosti. Točnije, slijepa pjega jednog dijela dosadašnjih istraživanja enantioseimije bilo je upravo njezino razgraničenje od drugih pojavnosti svojstvenih leksičkom sustavu nekog jezika, kao što su polisemija, homonimija i antonimija. U nastavku ćemo se osvrnuti na njihove dodirne točke, ali i ključne razlike koje enantioseimiji omogućuju status nezavisna jezičnog konstrukta (usp. Petrović 2022), te ćemo se na taj način prikloniti onim autorima koji enantioseimiju jasno luče od navedenih leksičkih odnosa i mehanizama (usp. npr. Petrović 2022, Šmelev 2016, Romančuk 2020 i dr.)

Postojanje različitih značenja kojima je pridružen jedan jezični izraz od početaka je civilizacije bilo predmetom promišljanja o odnosu čovjeka i izvanjezične stvarnosti i zadržala se sve do suvremenih semantičkih istraživanja (usp. Raffaelli 2015). Prosječan je govornik nekog jezika svjestan da jednom riječju može pojmiti i izraziti značenje različitih izvanjezičnih pojavnosti, a ista je činjenica mnogim autorima dala poticaj da polisemiju shvate kao jezični mehanizam koji svjedoči o visokom stupnju civilizacije nekog društva, prvobitno zato što su znanstveni, tehnološki i ini noviniteti uzrokovali nastanak novih značenja nekih riječi, kao što su, primjerice, *skinuti*, *pržiti*, *miš*, *prozor* (*ibid.*: 184). Ovaj se rad nadovezuje na već ustanovljenu činjenicu da je enantioseimija jezična pojava koja se manifestira u značenjskoj strukturi jednoga dijela polisemnih leksema u nekom jeziku (Petrović: 100). S druge strane, iako je enantioseimija manja struktura (koju čine dva suprotstavljena značenja) unutar polisemne strukture leksema, pogrešna bi bila tvrdnja da je enantioseimija svojstvo *svih* polisemnih leksema, što je moguće izraziti i na sljedeći način: svi enantioseimni leksemi jesu polisemni (budući da enantioseimija može zahvatiti dva ili više značenja istoga leksema), no svi polisemni leksemi nisu enantioseimni.

Homonimija je sljedeća jezična pojava kojom su neki autori pokušali tumačiti pojavu dvaju suprotnih značenja istog izraza, ne uzevši pritom u obzir temeljnu činjenicu koja enantioseimiju dijeli od ostalih leksičko-semantičkih odnosa, a to je da je leksem, odnosno njegova polisemna struktura, poprište njezina nastanka. Temeljno obilježje leksema jest njegova etimologija, promjene koje su zahvaćale različite planove njegova izraza i sadržaja na dijakronijskoj osi. To je ujedno i mjesto razilaženja polisemije i homonimije: dok različita

značenja polisemnog leksema nadsvođuje zajednička etimologija, kod homonimnih izraza to neće biti slučaj: homonimi su riječi slučajno jednaka oblika, no različitih značenja, što znači da među njima nema etimološke srodnosti.

Leech (1981) u svojoj monografiji o semantici engleskoga jezika *Semantics* navodi dva osnovna pravila koja mogu biti od pomoći pri razgraničavanju polisemije (pa samim time i enantioseemije) od homonimije. Kad je riječ o polisemiji, pretpostavka je da će značenja polisemnog leksema biti međusobno povezana: *psihološki* i *povijesno*. Pomoću tih dvaju pravila moguće je prepoznati jesu li značenja dijelom strukture istog leksema, ili se pak radi o slučajnoj podudarnosti dvaju izraza koji nemaju zajedničku etimologiju. Psihološka povezanost značenja, prema Leechu, znači da će govornik jezika intuitivno moći prepoznati povezanost dvaju značenja, dok se povijesna povezanost značenja odnosi na zajedničku dijakroniju: jedno značenje prethodi drugome u vremenskom slijedu odnosno dijakroniji. Ta sveza, koju bilježe etimološki rječnici nekog jezika, govorniku može, ali i ne mora, biti poznata (*ibid.*: 227–8). Kako bi oprimjerio povijesnu povezanost dvaju značenja, Leech uzima leksem *crane*, koji u engleskom jeziku ima značenje 'dizalica', a koji je nastao prema istoimenoj ptici, ždralu. (usp. *ibid.*) Prema tome, ako govorniku engleskoga jezika dijakronijski razvoj značenja leksema *crane* nije poznat – ako ih ne može identificirati s istim leksemom, pretpostavit će da je riječ o homonimima. Isto bi se dogodilo kad govornik hrvatskoga jezika leksem *miš* u značenju 'vanjske računalne komponente koja upravlja kursorom' ne bi mogao povezati sa značenjem 'kućni glodavac (*Mus musculus*) iz porodice miševa' (*HJP*, pristupljeno 20. 7. 2023)¹⁵.

Budući da se enantioseemiju ne može smatrati *slučajnom* podudarnošću dvaju leksema na planu izraza, koji istovremeno imaju suprotna značenja¹⁶, već pojavom suprotnih značenja istoga leksema, homonimija će biti irelevantnom u proučavanju enantioseemije. To se može oprimjeriti enantioseemom *oko* (priј.) koji B. Petrović donosi u članku *Jedno, a suprotno: Enantioseemija u hrvatskome jeziku* (2022: 107):

¹⁵ U nekim se radovima o enantioseemiji eng. glagol *cleave* ispostavio problematičnim jer, premda može izražavati dva suprotna značenja (1. 'to remain attached, faithful or stuck to sb/sth', 2. 'to split something by chopping it with sth sharp and heavy', svako od tih značenja ima različitu oblikovnu paradigmu (1. *cleave* – *cleaved/clove/clave* – *cleaved* / 2. *cleave* – *cleaved/cleft/clove* – *cleaved/cleft/cloven*) (usp. npr. Karaman 2008). Kako bi sve bilo još zamršenije, neki rječnici engleskoga jezika ovaj glagol donose jednom natuknicom (npr. *Oxford Learner's Dictionary*), dok ga drugi tretiraju kao dva homonimna leksema s pripadajućim, odvojenim natuknicama (npr. *Merriam-Webster Dictionary*).

¹⁶ Usp. s pogrešnom terminološkom odrednicom *homonimni antonim*.

- (4) *oko* (prijedlog) – 1. 'obuhvaćanje unutarnje površine sa svih strana'; 2. 'obuhvaćanje vanjske površine sa svih strana'

Pretpostavka da ta dva značenja nemaju nikakvu semantičku poveznicu posve je nemoguća, za razliku od, primjerice, homonimnih glagola *biti* 'postojati' i *biti* 'tući'.

Antonimija je posljednja u nizu leksičko-semantičkih pojava koje se u dijelu literature izjednačava s enantiose mijom. Činjenica da je antonimija značenjski odnos suprotnosti na međuleksemskoj razini (makrorazini), što se može ilustrirati jednostavnim primjerom antonimnih leksema *dobar* – *loš*, dovoljna je da bi se antonimiju jasno lučilo od enantiose mije. Potonju, naime, definiramo kao značenjski odnos suprotnosti na *mikrorazini*, među značenjima koja pripadaju polisemnoj strukturi istoga leksema (usp. npr. Petrović 2022, Klegr 2013). Značenjski odnos suprotnosti poveznica je između antonimije i enantiose mije, o čemu više u sljedećim potpoglavljima.

4.1. Tipovi značenjskih odnosa u leksičkome sustavu

Poznato je da leksemi nekog jezika stupaju u različite i mnogostruke značenjske odnose. U ranijim se dijelovima rada uputilo na odnos izraza i značenja, određivši polisemiju kao vezu jednog izraza s različitim značenjima koja imaju zajedničku etimologiju. U tom bi kontekstu suprotna pojava polisemiji bila sinonimija kao pojava različitih izraza koji mogu imati isto, ili barem približno isto, značenje (usp. npr. Leech 1981).

Različiti autori donose različite podjele paradigmatičkih značenjskih odnosa. Tako se okvirima strukturalističke semantike razlikuju *odnosi uključivanja* i *odnosi isključivanja*. Geoffrey Leech u monografiji *Semantics* polazi od hiponimije kao temeljnog odnosa značenjskog uključivanja (npr. leksem *kuća* hiponim je leksema *građevina*), dok kao primjer značenjskog isključivanja navodi *nekompatibilnost* (npr. *automobil* i *vlak* značenjski su inkompatibilni leksemi zajedničkog hiperonima *vozilo*). Leech s razlogom upozorava da navedene odnose treba poimati kao odnose među značenjima, a ne među oblicima odnosno leksemima, zato što samo jedno od značenja unutar polisemne strukture leksema stupa u odnos uključivanja ili isključivanja s drugim značenjem (drugog leksema) (usp. *ibid.*).

B. Petrović (2022: 106) donosi podjelu koja je usko povezana s maloprije spomenutom Leechevom, i to na:

1. *vertikalne* (značenjske odnose uključivanja, kojima pripadaju hiponimija, hiperonimija i meronimija) i

2. *horizontalne* značenjske odnose (značenjske odnose suprotnosti i isključivanja, a to su antonimija i enantioseimija).

Značenjski se odnosi isključivanja u leksičkome sustavu nadalje mogu manifestirati na *makro-* i *mikrorazini*. Ovdje je još jednom važno istaknuti Leechevu primjedbu da se značenjski odnosi isključivanja odnose na značenje (eng. *meaning*), a ne na izraz (eng. *form*) (1981: 94). Dakle, u obama slučajevima riječ je o značenjskim odnosima, s tom razlikom što antonimija zahvaća značenja dvaju leksema¹⁷, dok je enantioseimija značenjski odnos suprotnosti na mikrorazini – među značenjima iste polisemne strukture.

4.1.1. Značenjski odnosi suprotnosti na makrorazini (međuleksemskoj razini) – antonimija u širem smislu

Odnosi suprotnosti u leksiku nekoga jezika raznovrsni su, no jedno im je zajedničko: temelje se na oprekama (Raffaelli 2015: 215). Na čovjekovu kognitivnu predispoziciju za razvijanje jezičnih struktura kojima će moći izraziti i pojmiti suprotstavljene pojavnosti izvanjezične stvarnosti uputio je Lyons: „We have already noted that antonymy reflects or determines what appears to be a general human tendency to categorize experience in terms of dichotomous contrasts“ (1977: 277). Lyons, osim toga, ističe da je riječ *antonimija* (eng. *antonymy*) produkt jezikoslovne misli 19. stoljeća te da u širem smislu obuhvaća značenjsku suprotnost (eng. *oppositeness of meaning*) (*ibid.*), što implicira da suprotnost u jeziku nije prisutna *samo* na međuleksemskoj razini – a što se obično svodi upravo na pojam antonimije – nego da je problem suprotnosti, poimanja pomoću dihotomija i opreka, mnogo dublje usidren u čovjekovu umu i percepciji vlastita okruženja.

¹⁷ Ako je leksem poliseman, u odnos antonimije stupa jedno od njegovih značenja.

Za potrebe ovoga rada dostajat će tri temeljna tipa značenjske suprotnosti na makrorazini, a to su:

1. *komplementarnost*,
2. *antonimija u užem smislu* (s podtipovima *oprečnim*, *preklapajućim* i *istovrijednim antonimima*) i
3. *direkcionalna opozicija* (s podtipovima *konverzijom* i *reverzijom*) (usp. Raffaelli 2015: 218).

Prvi navedeni tip značenjske suprotnosti, komplementarnost, uključuje one parove leksema koji izražavaju dvije suprotnosti iste cjeline, među kojima nema srednjeg člana (npr. *živ – mrtav*, *pristati – odbiti*, *pogoditi – promašiti*, *složiti se – protiviti se*).

Sljedeći je tip suprotnosti u jezičnom sustavu antonimija u užemu smislu, koja za razliku od komplementarnosti ima svojstvo stupnjevitosti odnosno gradacije, te najčešće iskazuje stupanj ili krajnosti neke vrijednosti (npr. dužina, širina, težina; neko mjerljivo svojstvo) (*ibid.*). Dok se lekseme iz prve skupine ne može stupnjevati na način: *živ, življi, najživlji*; *mrtav, mrtviji, najmrtviji* (barem ne u osnovnom značenju leksema), pridjeve koji pripadaju antonimima u užem smislu moći će se stupnjevati: *kratak – kraći – najkraći, izravan – izravniji – najizravniji, zahtjevan – vrlo zahtjevan – poprilično zahtjevan – nepodnošljivo zahtjevan*. Alan Cruse (1986; 2000) antonime u užem smislu nadalje dijeli na oprečne antonime (eng. *polar antonyms*), preklapajuće antonime (eng. *overlapping antonyms*) i istovrijedne antonime (eng. *equipotent antonyms*) (usp. Raffaelli: 222).

Oprečnim antonimima pripadaju pridjevi kojima se označavaju kakva obilježja ili svojstva koja je moguće mjeriti konvencionalnim mjernim jedinicama (*spor – brz, dug – kratak* i sl.). Pridjevi koji se nalaze u takvoj vrsti opozicije nekompatibilni su, no ne i kontradiktorni: njima je moguće izraziti i prosječnu vrijednost (*ni dug ni kratak*) i, osim toga, imaju svojstvo stupnjevitosti. Preklapajući su antonimi tipa *lijep – ružan, dobar – loš, čist – prljav*, kojima se izražava kakva vrijednosna opreka. To znači da takvi antonimi ovise o govornikovoj slobodnoj interpretaciji i procjeni, što je vidljivo na primjeru sljedeće rečenice: *More je bilo čisto, no ipak prljavije no zadnji put kad smo ovdje ljetovali*. Posljednja podskupina antonima u užemu smislu – istovrijedni antonimi – uključuje one antonimne parove koji izražavaju subjektivne doživljaje i osjećaje, primjerice *veseo – tužan* (*ibid.*).

Treći tip značenjske suprotnosti nakon komplementarnosti i antonimije u užemu smislu direkcionalna je opozicija. Leksemi koji ulaze u taj tip značenjske suprotnosti izražavaju

suprotno usmjerenje ili opreku koja proizlazi iz prostornih odnosa izvanjezičnih pojava na koje se odnose, primjerice: *podići – spustiti, lijevo – desno, gore – dolje, uvući – izvući, odmaknuti – primaknuti, pristupiti – odstupiti* itd.

Cruse (1986) razlikuje dva podtipa direkcionalne opozicije: *reverziju* i *konverziju* (prema Raffaelli: 224). Glagoli (i njihove izvedenice) čine glavninu leksemskih parova koji se mogu opisati kao reverzivni, a njihovo značenje najjednostavnije se može opisati promjenom stanja s A na B ili s B na A (*ibid.*), kao što je vidljivo i na primjerima glagolskih parova tipa *otklopiti – zaklopiti*, kojima se označava izmjena stanja 'biti bez poklopca' / 'otvoren' i 'biti s poklopcem' / 'zatvoren'. Drugi je podtip direkcionalne opozicije konverzija, koja podrazumijeva da se jezičnim sredstvima neki prostorni odnos prikazuje iz suprotne perspektive (*ibid.*), što najjednostavnije možemo ilustrirati sljedećom shemom:

A – B : A prethodi B / B slijedi A.

4.1.2. Značenjski odnosi suprotnosti na mikrorazini (unutarleksemskoj razini) – podjela enantiosema s obzirom na tip značenjske suprotnosti

Na značenjske je odnose suprotnosti na mikrorazini leksičkoga sustava među prvima uputio njemački lingvist Peter Rolf Lutzeier u članku *Polysemie mit spezieller Berücksichtigung des Gegensinns (O polisemiji u njemačkom jeziku s posebnim osvrtom na enantiosemitu)*¹⁸. Lutzeier ondje donosi sljedeću podjelu enantiosema (uz primjere u njemačkom jeziku)¹⁹ (Lutzeier 2001: 78):

- 1) enantiosemita nekompatibilnosti (njem. *Gegensinn inkompatibler Art*) – njem. prijedlogom *für* mogu se izraziti značenja 'u smjeru čega, za što' i 'u smjeru suprotnom od čega, protiv čega'
 - a. *Treppensteigen ist gut für die Gesundheit.* (Penjanje stepenicama dobro je za zdravlje.)
 - b. *Nimm diese Tropfen für die Augenbeschwerden.* (Uzmi ove kapi protiv iritacije očiju.)

¹⁸ Lutzeier ostaje pri terminu koji se uvriježio u lingvističkim istraživanjima na njemačkom govornom području – *Gegensinn*.

- 2) enantiosemija stupnjevite suprotnosti²⁰ (njem. *Gegensinn antonymer Art*) – njem. pridjevom *erbärmlich* mogu se izraziti značenja 'potrebit', 'jadan' ili 'snažan', 'izrazit'
 - a. Das Haus in dem sie wohnen ist *erbärmlich*. (Kuća u kojoj žive u *jadnom* je stanju.)
 - b. Nach der langen Fahrt hatte er einen *erbärmlichen* Hunger. (Nakon dugog putovanja osjećao je *veliku* glad.)
- 3) enantiosemija komplementarnosti (njem. *Gegensinn komplementärer Art*) – njem. glagol *abhalten* može imati značenja 'spriječiti' i 'omogućiti'
 - a. Die dicke Kleidung *hält* die Kälte *ab*. (Debela odjeća *sprečava* prodiranje hladnoće.)
 - b. Die Regierung *hält* bald Wahlen *ab*. (Vlada će uskoro *održati* izbore.)
- 4) konverzivna enantiosemija (njem. *Gegensinn konverser Art*) – njem. glagol *leihen* može imati značenja 'posuditi (od koga što)' i 'posuditi (komu što)'²¹
- 5) reverzibilna enantiosemija (njem. *Gegensinn reversibler Art*) – njem. glagol *aufrollen* ovisno o kontekstu može značiti 'namotati' odnosno 'odmotati'
 - a. Der Film muss erst *aufgerollt* werden. (Film je najprije potrebno *namotati*.)
 - b. Der rote Teppich ist für den Staatsbesuch *aufgerollt*. (Prilikom državnog posjeta *prostrt* je crveni tepih.)

Podjelu s istim polazištem – enantiose mijom s obzirom na tip značenjske suprotnosti na mikrorazini – donosi i B. Petrović (2022: 106) te izdvaja sljedeće tipove enantiose mije:

1. nekompatibilni enantiose mi (pr. *propisati* 'neobavezno' i 'obvezno')
2. kvalitativni (stupnjeviti) enantiose mi (pr. *prilichno* 'potpuno, u najvećoj mogućoj mjeri' i 'malo ili puno, ali ne u potpunosti')
3. komplementarni enantiose mi (usp. raniji primjer prijedloga *oko*)
4. konverzivni enantiose mi (pr. *najam* sa značenjima 'davanje' i 'uzimanje')

²⁰ Lutzeierov se termin ne može prevesti kao *antonimija*, zato što se taj termin uvriježio za imenovanje međuleksemskih odnosa suprotnosti. Stoga je prikladniji prijevod *stupnjevita suprotnost*, zato što se pri ovom tipu enantiose mije misli na suprotna značenja koja se nalaze na ljestvici ili spektru nekog svojstva, obilježja ili količine.

²¹ Iz hrvatskoga prijevoda njem. gl. *leihen*, razvidno je da glagol *posuditi* u hrvatskome jeziku isto pripada skupini konverzivnih enantiose ma, o čemu će više riječi biti u poglavlju o klasifikaciji enantiose ma u hrvatskome.

Usporede li se ranije istaknuti odnosi suprotnosti na makrorazini, kojima je u dosadašnjim leksičko-semantičkim istraživanjima posvećeno najviše pozornosti, i enantiosemina, kao značenjski odnos suprotnosti na mikrorazini, moguće je uvidjeti mnoge sličnosti. Sve one potječu iz istoga izvora – čovjekove kognitivne predispozicije za raščlambu izvanjezične stvarnosti pomoću jezičnih opreka i dihotomija, a što se može manifestirati na raznovrsne načine, pa tako, između ostaloga, osnovnom suprotnošću na temelju isključivanja (nekompatibilnošću), stupnjevanjem na spektru suprotstavljenih krajnjih točaka (kvalitativnom suprotnošću), komplementarnošću te direkcionalnim, prostorno uvjetovanim suprotnostima kao što su konverzija ili reverzija.

5. Različiti pristupi klasifikaciji enantiosema u suvremenoj literaturi

Prije sama prijedloga klasifikacije enantiosema u hrvatskome jeziku, potrebno je ukazati na već postojeće klasifikacije zastupljene u suvremenim lingvističkim istraživanjima. U ranijim se dijelovima rada ukazalo na probleme koji nastaju pri proučavanju enantiosemine, napose na one terminološke i metodološke prirode. S njima je usko povezan problem klasifikacije, koji uvelike ovisi o individualnom shvaćanju enantiosemine pojedinoga autora, ali i o naravi jezika u okvirima kojega se proučava. Sasvim je razložno pretpostaviti da se enantiosemina u engleskom i hrvatskom jeziku neće manifestirati na posve jednake načine i jednakim intenzitetom u svim dijelovima leksika (engleski jezik, primjerice, nije toliko morfološki i tvorbeno raznolik, barem ne na iste načine i s pomoću istih jezičnih sredstava kao hrvatski koji obiluje različitim vrstama afikasa).

Važno je naglasiti da su kriteriji klasifikacije enantiosema raznovrsni. Tako neki autori, primjerice, G.V. Jatskovskaya (1976) i M.Y. Brodsky (1998), polaze od strukturalističke dihotomije jezičnoga sustava i govora, odnosno *langue* i *parole*, pa tako dolaze do podjele na enantioseminu u govoru (eng. *speech enantiosemy*) i enantioseminu u jeziku (eng. *language enantiosemy*) (prema Ogneva: 104). Isti autori govornu enantioseminu ograničavaju na enantioseminu utemeljenu na ironiji, što znači da suprotno značenje dolazi do izražaja u konkretnoj dijaloškoj situaciji i s pomoću specifične akcentuacije. Enantioseminu u jeziku dijele na gramatičku (s primjerom aktivnog i pasivnog, tranzitivnog i intranzitivnog značenja) i frazeološku enantioseminu (doslovno i frazeološko značenje sveze riječi međusobno su oprečna). Treći tip enantiosemine, osim enantiosemine u jeziku i enantiosemine u govoru, leksička je enantiosemina koju isti autori nadalje dijele s obzirom na dijakroniju i sinkroniju

odnosno s obzirom na pojavljivanje enantioseimije unutar istoga jezika ili u jezicima iste jezične porodice (usp. *ibid.*).

Neki su se autori opredijelili za klasifikaciju prema osnovnim tipovima opozicije semova²² dvaju značenja istoga leksema. Takva je, primjerice, klasifikacija koju donosi Romančuk (2020) razlikujući sljedeće tipove enantioseimije:

'add' – 'remove', 'give' – 'get', 'positive emotion' – 'negative emotion', 'subject' – 'object', 'action' – 'counteraction', 'positive action' – 'negative action', 'approach' – 'distance', 'do' – 'not do'.

Za razliku od većine ostalih istraživača, već spomenuti ruski lingvist A. Šmelev enantioseimiju promatra sveobuhvatno: kao unutarjezičnu, međujezičnu, dijakronijsku i sinkronijsku pojavnost. Razlikuje konvencionaliziranu enantioseimiju (koja je u većini slučajeva ovjerena rječničkom natuknicom) od potencijalne, „slučajne“ enantioseimije (eng. *occasional enantiosemy*) te, osim toga, svoje istraživanje usmjerava na semantičke pomake (eng. *semantic shifts*) koji omogućuju nastanak enantioseimije. U skladu s takvim istraživačkim pretpostavkama, enantioseimija se može temeljiti na metafori i metonimiji kao temeljnim čimbenicima promjene značenjske strukture (usp. Raffaelli 2015); može biti posljedicom pragmatičkih učinaka ili konvencionalizacije konotativnog značenja, što naposljetku dovodi do enantioseimije na vrijednosnom spektru *dobro – loše, više – manje* i sl. (usp. Šmelev 2016).

²² Pojam *sem* u strukturalističkoj se semantici odnosi na osnovnu jedinicu značenja pomoću kojih se analiziraju značenjske strukture koje se u određenih semantičara nazivaju *sememom* (usp. npr. Raffaelli 2015).

6. Enantiosemita u hrvatskome jeziku

Nakon što su predstavljene osnovne filozofsko-lingvističke spoznaje o enantiosemiti koju se načelno može definirati kao leksičko-semantičku pojavu suprotnosti na mikrorazini (na razini značenjske strukture pojedinoga polisemnoga leksema), za razliku od antonimije koja je tip značenjskog odnosa na makrorazini (među različitim leksemima), iznijet će se prijedlog klasifikacije enantiosema u hrvatskome jeziku. Budući da klasifikacija koju ovaj rad donosi nije konačna i sveobuhvatna, nego zahvaća malen odsječak leksika hrvatskoga jezika, najprije će se predstaviti istraživanje kojim se došlo do korpusa enantiosema, a koji je ujedno i temeljem klasifikacije.

6.1. Opis istraživanja

Nedovoljna istraženost enantiosemita u hrvatskome jeziku isključuje mogućnost njezine deduktivne analize, stoga je prvi korak prema usustavljanju tipova enantiosema u hrvatskome jeziku bilo pronalaženje onih leksema koji u različitim kontekstima imaju suprotna značenja. Jedan od izvora u kojima se tragalo za enantiosemita bili su različiti rječnici hrvatskoga, mrežni (*Hrvatski jezični portal*, u nastavku *HJP*) i u fizičkom obliku (*Veliki rječnik hrvatskog standardnog jezika – VRH*, te *Školski rječnik hrvatskoga jezika* u nakladi Školske knjige). Na ovome se mjestu može uputiti na jedno od leksikoloških, a potom i leksikografskih, pitanja pri istraživanju enantiosemita, a to je leksikalizacija. Budući da mnogi enantiosemita još uvijek nisu pronašli svoje mjesto u rječničkim natuknicama, a što je još jedno problemsko mjesto koje bi zahtijevalo iscrpniju analizu no što je bilo moguće u okvirima ovoga rada, pristup enantiosemita i enantiosemita za potrebe uspostave klasifikacije bio je nešto slobodniji. Tako su, osim spomenutih rječnika, polazište za pronalazak enantiosema bili raznovrsni književni i neknjiževni tekstovi.

No budući da nije uputno donijeti zaključak o suprotnom značenju na temelju jednoga primjera do kojeg se došlo iščitavanjem izvora, važan je korak prije same klasifikacije enantiosema bilo utvrđivanje čestotnosti njihova pojavljivanja u mrežnim izvorima s pomoću mrežnog alata za pretraživanje tekstovnih korpusa, *Sketch Engine*. Potom je, kao posljednji korak nakon prikupljanja korpusa enantiosema i utvrđivanja stupnja njihove uvriježenosti (u onoj mjeri koja dopušta uspostavu prijedloga klasifikacije), bilo potrebno ustanoviti narav značenjske suprotnosti na mikrorazini pojedinoga leksema.

U prethodnim se poglavljima ukazalo na različite pristupe pojedinih autora, na načine definiranja i klasificiranja te leksičko-semantičke pojavnosti. Klasifikacija koju donosi ovaj rad ograničit će se na sinkronijsku, unutarjezičnu enantioseemiju, što znači da za polazište uzima relativnu sinkroniju hrvatskoga jezika te da, osim toga, ostavlja po strani pojavu suprotnih značenja istokorijenskih leksema u jezicima iste jezične porodice. Osim toga, zanemarit će i podjelu na enantioseemiju u jeziku i enantioseemiju u govoru jer je jedno od polazišta u prikupljanju korpusa bila upravo čestotnost pojavljivanja enantioseemije koja svjedoči o stupnju uvriježenosti suprotnih značenja na unutarleksemskoj razini u govornika hrvatskoga jezika.

Kao dvije krajnje točke jezične i govorne enantioseemije obično se uzima leksikalizacija enantiosema rječničkom natuknicom, koja bi trebala svjedočiti o visokom stupnju uvriježenosti suprotnih značenja, odnosno „slučajna“ ili „potencijalna“ enantioseemija koja se smatra endemskom pojavom i koja tek treba zaživjeti u jezičnom sustavu (usp. npr. Šmelev 2016). Govornom se enantioseemijom često smatra i isključivo intonacijski uvjetovana enantioseemija (usp. npr. Ogneva 2016), što, isto tako, nije bilo kriterijem klasifikacije za svrhe ovoga rada jer se takvi enantioseemi najčešće ostvaruju i u pismu i u govoru te intonacijska diferencijacija ne može biti jedinim kriterijem razlikovanja suprotnih značenja. Primjerice, suprotna značenja leksema *opak* razvidna su i bez karakteristično ironijske intonacije, što dokazuju sintagme *opaka bolest* i *opaka ekranizacija popularnoga romana* (intonacija bi došla do izražaja u dijaloškoj situaciji u kojoj nam sugovornik, smiješeći se, govori: *A što si mi opak!*).

Osim distinkcije enantiosema s obzirom na odnos *jezik – govor*, klasifikacija koju donosi ovaj rad ne razlikuje enantioseme s obzirom na njihovu stilsku obojenost. Razlog tomu je polazište ovoga istraživanja – da je enantioseemija složena jezična pojava koja beziznimno zahvaća sve jezične registre i funkcionalne stilove (usp. Petrović: 105). Stoga će ju se promatrati sveobuhvatno, ne ograničavajući se na različite funkcionalne stilove u kojima se manifestiraju suprotna značenja.

Korpus koji je prikupljen na ranije navedene načine – pomoću rječnikā hrvatskoga jezika, rječničkih baza, na temelju mrežno dostupnih tekstualnih izvora (novinskih članaka, blogova, internetskih stranica raznolike tematike) te književnih tekstova, sastoji se od sveukupno 86 primjera enantiosema u hrvatskome jeziku. Ono što se ispostavlja temeljnom razlikom među prikupljenim enantioseemima jest njihova neutralnost odnosno ekspresivnost:

dok su prvima izražena logičko-semantička obilježja, drugi otkrivaju stav ili osjećaje govornika²³.

Upravo će to biti osnovnom podjelom unutar klasifikacije, što sugerira podjelu enantiosema na *nominalne* i *vrijednosne*. Odabrani su upravo ti nazivi zato što jasno iskazuju osnovnu distinkciju enantiosema po njihovoj značenjskoj naravi. Nominalne enantioseme nadalje dijelimo s obzirom na tip značenjske suprotnosti, i to na nekompatibilne, kvalitativne, komplementarne i direkionalne enantioseme. Vrijednosne enantioseme razlikujemo s obzirom na temeljnu opreku *pozitivno – negativno*, koja se razlikuje od primjera do primjera, pri čemu je moguće razlikovati tri osnovna tipa takvih enantiosema: onih kojima je osnovno značenje pozitivno, negativno ili neutralno.

²³ Usp. podjelu B. Petrović na nominalne i emocionalno-evaluativne enantioseme (2022: 107–8).

6.2. Prijedlog klasifikacije enantiosema u hrvatskome jeziku

Prije no što se u sljedećim poglavljima osvrnemo na svaki pojedini tip enantioseme, temeljnu podjelu možemo ilustirati sljedećim tabličnim prikazima:

NOMINALNA ENANTIOSEMIJA					
NEKOMPATIBILNI ENANTIOSEMI	KVALITATIVNI ENANTIOSEMI	KOMPLEMENTARNI ENANTIOSEMI ²⁴	DIREKCIONALNI ENANTIOSEMI		
			(ne)prijelaznost	konverzivni enantiosemi	reverzivni enantiosemi

VRIJEDNOSNA ENANTIOSEMIJA		
1. pozitivno – 2. negativno	1. negativno – 2. pozitivno	neutralno → pozitivno – negativno

6.2.1. Nominalni enantiosemi

Ranije je istaknuta temeljna podjela enantiosema na nominalne i vrijednosne. Nominalne je enantiosemi nadalje moguće podijeliti na nekompatibilne, kvalitativne, komplementarne i direkcionalne. Ovo će potpoglavlje u osnovnim crtama prikazati prvi, a ujedno i najbrojniji, tip nominalnih enantiosema, a to su nekompatibilni enantiosemi.

6.2.1.1. Nekompatibilni enantiosemi prema tipu značenjske opreke

Nekompatibilni se enantiosemi najjednostavnije mogu definirati kao enantiosemi čija su suprotna značenja nespojiva, kako ih opisuje B. Petrović (2022). Nekompatibilnost je, u širem smislu, značenjski odnos isključivanja prema načelu *ili – ili* (usp. npr. Leech: 92). Karaman (2008: 179–180) kao tip nekompatibilne enantioseme navodi eng. pridjev *periodic*, te izdvaja sljedeća značenja:

²⁴ U istraživanome korpusu nema primjera komplementarnih enantiosema, no B. Petrović (*ibid.*) navodi primjer prijedloga *oko* u značenjima 'obuhvaćanje unutarnje površine sa svih strana' (*Riba pliva oko akvarija*) i 'obuhvaćanje vanjske površine sa svih strana' (*Sjedili smo oko stola i večerali*). Budući da klasifikacija teži cjelovitosti, u nju je uvršten i taj tip enantioseme, kako bi se pružila što obuhvatnija slika tog fenomena u hrvatskome jeziku.

(5) eng. *periodic* – E1 'koji se redovito ponavlja'; E2 'koji se pojavljuje neočekivano'

Na tragu takva shvaćanja nekompatibilnosti, na temelju prikupljenoga korpusa u hrvatskome jeziku možemo izdvojiti sveukupno devetnaest nekompatibilnih enantiosema, ovisno o tipu značenjske opreke, a oni su sljedeći:

1. 'određeno' – 'neodređeno', 2. 'nagrada' – 'kazna', 3. 'kraj' – 'početak', 4. 'pojedinačno' – 'zajedničko', 5. 'doslovno' – 'figuratívno', 6. 'isti entitet' – 'različiti entiteti', 7. 'izniman zbog kakva pozitivnog svojstva' – 'izniman zbog kakva negativnog svojstva', 8. 'empirijski utvrdivo' – 'empirijski neutvrdivo', 9. 'koji odgovara zakonima logike' – 'koji ne odgovara zakonima logike', 10. 'prevencija negativnih posljedica savjesnim djelovanjem' – 'priznavanje vlastita udjela u namjerno počinjenom zločinu', 11. 'blizu – daleko', 12. 'tradicija' – 'inovacija', 13. 'namjerno' – 'nenamjerno', 14. 'poznato' – 'nepoznato', 15. 'imati utjecaja na što' – 'nemati utjecaja na što', 16. 'prošlost' – 'budućnost', 17. 'sadašnjost' – 'prošlost', 18. 'korist' – 'šteta', 19. 'uzrok' – 'svrha'.

Osim toga, neki tipovi nekompatibilnih enantiosema imaju svoje podtipove. Tako, primjerice, značenjska opreka 'nagrada' – 'kazna' ima podtip 'priznanje' – 'prozivanje':

(6) 'nagrada' – 'kazna': *zaslužiti* (gl.)

E1: Zaslužio je promaknuće. ('nagrađen je promaknućem zbog izvrsno obavljena posla')

E2: Dobio je ono što je zaslužio. ('njegovi su neprimjereni postupci rezultirali kaznom')

(7) 'priznanje' – 'prozivanje': *apostrofirati* (gl.)

E1: Apostrofirali su važnost učenja stranoga jezika. ('priznali su / istaknuli su važnost učenja stranog jezika')

E2: Apostrofirali su odgovorne za katastrofu. ('prozvali su sve one koji su izazvali katastrofu kako bi ih se podvrgnulo primjerenim sankcijama / kazni')

Tip nekompatibilnih enantiosema s obzirom na značenjsku opreku 'određeno' – 'neodređeno' uključuje različite inačice te opreke, pa je tako moguće izdvojiti sljedeće podtipove:

'apsolutna sadašnjost' – 'relativna sadašnjost', 'precizno' – 'neprecizno', 'točno ustanovljen' – 'svojevrsan', 'imati što za uvjet' – 'slutjeti', 'uvjet' – 'preuranjen zaključak', 'ustanoviti' – 'steći dojam', 'materijalno' – 'nematerijalno'.

Raznolika je i skupina enantiosema čija se značenjska suprotnost zasniva na općenitoj opreci 'kraj' – 'početak' koju je moguće raščlaniti na podtipove poput:

'lišiti se čega' – 'omogućiti što', 'lišiti se čega' – 'započeti što', 'zaustaviti se' – 'početi', 'gubitak' – 'ostvarenje', 'odbiti' – 'prihvatiti', 'suzbiti' – 'očuvati', 'odustati od čega' – 'prionuti čemu'.

Potrebno je istaknuti da su imenovanja značenjskih opreka pojedinog osnovnog tipa enantiosema (npr. nekompatibilnih enantiosema) proizvoljna i da im se eventualno moglo pristupiti i drukčije, no za potrebe ovoga rada i u svrhu prikazivanja raznolikosti enantioseme u hrvatskome jeziku dostatna su jer dovoljno jasno izražavaju narav značenjske opreke. Osim toga, podtipovi enantioseme međusobno se razlikuju s obzirom na brojnost prikupljenih primjera. No premda je neke enantioseme bilo moguće ovjeriti samo jednim primjerom, odredilo ih se kao zaseban podtip jer se po tipu značenjske opreke nisu mogli svrstati ni u jednu „brojniju“ skupinu. Isto je tako potrebno naglastiti da je svrha ovoga rada samo *prijedlog* klasifikacije koja se zasniva na prikupljenom, a samim time i ograničenom, korpusu enantiosema. Buduća će istraživanja zasigurno obogatiti tipove i podtipove enantiosema koje donosi ovaj rad.

Tablica 1: Nekompatibilni enantiosemi prema tipu značenjske opreke

NEKOMPATIBILNI ENANTIOSEMI PREMA TIPU ZNAČENJSKE OPREKE		
TIP ZNAČENJSKE SUPROTNOSTI	ENANTIOSEM	ZNAČENJA U KONTEKSTU
'određeno' – 'neodređeno'	aktualan ('apsolutna sadašnjost' – 'relativna sadašnjost')	E1: aktualna situacija
		E2: aktualna tehnologija
	naznačiti ('precizno' – 'neprecizno')	E1: naznačiti cijenu, dimenzije
		E2: naznačiti ideju (= 'djelomično otkriti, prikazati')
	određen ('točno ustanovljen' – 'svojevrstan')	E1: rad na određeno vrijeme
		E2: imati određenu predodžbu
	pretpostavljati ('imati što za uvjet' – 'slutjeti')	E1: Izvrstan uspjeh pretpostavlja mnogo rada i truda.
		E2: Pretpostavljam da će doći.
	pretpostavka ('uvjet' – 'preuranjen zaključak')	E1: Marljivost je pretpostavka za uspjeh.
		E2: smiona pretpostavka, pogrešna pretpostavka
	procijeniti ('ustanoviti' – 'steći dojam')	E1: procijeniti štetu
		E2: procijeniti čovjeka
	stvar ('materijalno' – 'nematerijalno')	E1: Ponesi stvari!

			E2: Ne spominji mi te stvari!	
<p>'nagrada' – 'kazna'</p> <p><u>Napomena:</u> Ovaj bi se tip nekompatibilne enantioseemije mogao uvrstiti i u vrijednosnu enantioseemiju budući da se zasniva na opreci 'pozitivno' – 'negativno'. Ipak, svrstan je u nominalnu enantioseemiju jer oprečna značenja nisu određena isključivo govornikovim stavom o predmetu iskaza.</p>	<p>'nagrada' – 'kazna'</p>	<p>zaslužiti</p>	E1: Zaslužio si promaknuće.	
			E2: Dobio je ono što je zaslužio.	
		<p>'priznanje' – 'prozivanje'</p>	<p>zaslužen</p>	E1: zaslužena nagrada
			E2: zaslužena kritika	
			<p>zaslužan</p>	E1: Zaslužna je za mnoge inovacije.
			E2: Zaslužna je za propast tvrtke.	
		<p>apostrofirati</p>	E1: Apostrofirali su važnost učenja stranoga jezika.	
			E2: Apostrofirali su odgovorne za katastrofu.	
<p>'kraj' – 'početak'</p>		<p>spremiti ('lišiti se čega' – 'omogućiti što')</p>	E1: spremiti stvari u ormar	
			E2: spremiti večeru za goste	
		<p>baciti ('lišiti se čega' – 'započeti što')</p>	E1: baciti stare stvari	
			E2: baciti partiju šaha	

	zapeo ('zaustaviti se' – 'početi')	E1: Zapeo je pri rješavanju zadatka.
		E2: Zapeo je svim snagama kako bi riješio zadatak.
	zametnuti ('gubitak' – 'ostvarenje')	E1: Zametnuo je ključeve.
		E2: Zametnuo je raspravu / svađu.
	zahvaliti (se) ('odbiti' – 'prihvatiti')	E1: Zahvalili su nam na poklonima.
		E2: Zahvalio se na našem prijedlogu i ostao pri vlastitoj odluci.
	izdvojiti ('odbiti' – 'prihvatiti')	E1: Izdvojila je lošu robu.
		E2: Izdvojio je svoje omiljene kantautore.
	kanalizirati ('suzbiti' – 'očuvati')	E1: kanalizirati bijes
		E2: kanalizirati umjetnost putem različitih medija
	zadržati ('suzbiti' – 'očuvati')	E1: zadržati bijes, srdžbu, strah
		E2: zadržati mirnoću, snagu, strpljenje

	predati se ('odustati od čega' – 'prionuti čemu')	E1: Nakon mnogih pokušaja ipak se predala. E2: Predala se pisanju pjesama.
'pojedinačno' – 'zajedničko'	dijeliti	E1: Dijelila sam jabuku na kriške. E2: Nakon svega ipak dijelimo isto mišljenje.
'doslovno' – 'figurativno'	doslovno	E1: U svom je radu moju tvrdnju navela doslovno, od riječi do riječi. E2: Od magle doslovno nisi mogao vidjeti prst pred nosom.
'jedan entitet' – 'različiti entiteti'	isti	E1: Nekidan sam ga vidjela u istoj majici. (= 'jedna majica') E2: Pavao i Sven imaju iste ručnike. (= 'dva ručnika koji su npr. iste boje, od istog materijala i istih dimenzija')
	jedinstven	E1: jedinstven prizor E2: jedinstvena cijena
'izniman zbog kakva pozitivnog svojstva' – 'izniman zbog kakva negativnog svojstva'	izvanredan	E1: izvanredan gitarist E2: vožnja u izvanrednim uvjetima

'empirijski utvrdivo' – 'empirijski neutvrdivo'	konkretno	E1: Trebalo je nešto konkretno poduzeti, no sve je ostalo samo na obećanjima.
		E2: Reci mi konkretno!
'koji odgovara zakonima logike' – 'koji ne odgovara zakonima logike'	logika	E1: baviti se logikom, studirati logiku
		E2: dječja logika, izvrnuta logika
'prevencija negativnih posljedica savjesnim djelovanjem' – 'priznavanje vlastita udjela u namjerno počinjenom zločinu'	odgovornost	E1: pokazati savjesnost i odgovornost
		E2: preuzeti odgovornost za počinjen zločin
'blizu' – 'daleko'	okolni	E1: Tijekom ljetovanja u Dubrovniku obišli smo okolna mjesta. (= 'obližnja mjesta')
		E2: Zbog radova na cesti morali smo ići okolnim putem. (= 'neizravni, dalji')
'tradicija' – 'inovacija'	originalan	E1: originalna paška nošnja
		E2: originalan crtež
'namjerno' – 'nenamjerno'	prečuti	E1: Već je po drugi put prečuo naš zahtjev.

		E2: Prečula sam budilicu.
'poznato' – 'nepoznato'	prepoznati	E1: prepoznati starog poznanika
		E2: prepoznati čiji talent, prepoznati čiju vrijednost
'imati utjecaja na što' – 'nemati utjecaja na što'	pustiti	E1: pustiti vodu, pustiti plin
		E2: Pusti ga da radi što hoće!
'prošlost' – 'budućnost'	tek	E1: Tek je stigao.
		E2: Doći ću tek navečer.
sadašnjost – prošlost	suvremen	E1: Muzej suvremene umjetnosti
		E2: Suvremeni ljudi nisu bili svjesni posljedica toga događaja. (= 'ljudi u ono doba')
'korist' – 'šteta'	udaran	E1: udarna lokacija (= 'lokacija koja je turistički prosperitetna i unosna')
		E2: udarna vijest (= 'šokantna vijest', 'vijest koja izaziva nelagodu')
	pridonijeti	E1: Pridonijela je upjehu tvrtke.
		E2: Pridonijela je propasti tvrtke.
Napomena: Poput opreke 'nagrada' – 'kazna', opreka 'korist' – 'šteta' bliska je vrijednosnim enantiosemina koji se očituju na ljestvici 'pozitivno' – 'negativno'. Budući da enantiosemi ove skupine nisu toliko uvjetovani govornikovim stavom i osjećajima	priuštiti	E1: Priuštiti ću si novu haljinu.

koliko kontekstom, nalaze se na popisu nominalnih enantiosema.		E2: Priuštili su mu veliku sramotu.
'uzrok' – 'svrha'	<p>*zbog</p> <p><u>Napomena:</u> Uporaba prijedloga <i>zbog</i> u značenju 'svrha' ne odgovara normi standardnoga hrvatskog jezika. Unatoč tomu, uvršten je u popis enantiosema jer ukazuje na zanimljivu povezanost značenjskih sastavnica 'uzrok' i 'svrha' u govornikovu umu. Osim toga, nemalen broj potvrda na mrežnim izvorima govori u korist činjenici da se ne radi o „slučajnoj“ pojavi, nego da, naprotiv, velik broj govornika hrvatskoga jezika prijedlog <i>zbog</i> rabi i u značenju 'svrha'. Isto vrijedi i za obrnut slučaj, kad se prijedlog <i>radi</i> rabi u značenju 'uzrok'.</p>	E1: Ne mogu na odmor zbog djece.
		E2: Otišao je u inozemstvo zbog bolje zarade.

6.2.1.2. Kvalitativni enantiosemi prema tipu značenjske opreke

Sljedeći tip nominalnih enantiosema nakon nekompatibilnih kvalitativni su enantiosemi. U poglavlju posvećenom značenjskoj suprotnosti na mikrorazini ukratko je predstavljena Lutzeierova podjela, u kojoj izdvaja tzv. enantioseme stupnjevite suprotnosti (njem. *Gegensinn antonymer Art*), koju oprimjeruje pridjevom *erbärmlich* (E1: 'jadan, slab, u lošem stanju', E2: 'snažan, jak'), što dovoljno jasno ilustrira taj tip značenjske opreke. Takvi enantiosemi, naime, imaju značenja koja označavaju različit stupanj kakva svojstva (usp. Petrović: 106). Za razliku od nekompatibilnih enantiosema čija se suprotna značenja isključuju prema načelu *ili – ili*, značenjska se opreka kvalitativnih enantiosema očituje na spektru ili ljestvici nekoga svojstva.

Analizom prikupljenoga korpusa bilo je moguće ustanoviti sljedeće značenjske ljestvice na kojima se ostvaruju suprotna značenja kvalitativnih enantiosema:

- 1) **'manje' – 'više'** (s podtipovima 'kratak' – 'dug', 'manji stupanj vjerojatnosti' – 'viši stupanj vjerojatnosti') – prema navedenim se podtipovima može zaključiti da se na toj ljestvici mogu izraziti različiti stupnjevi nekog svojstva, obilježja, količine i sl.
- 2) **'najbolji' – 'najgori'** – enantiosemi ove skupine (koje u prikupljenome korpusu predstavlja enantiosem *prvoklasan* u značenjima 'najbolji' i 'najgori') imaju značenja koja se nalaze na samim krajevima spektra značenja 'dobar' – 'loš'.
- 3) **'toplo' – 'hladno'** (s podtipom 'kuhano' – 'sirovo')

Tablica 2: Kvalitativni enantiosemi prema tipu značenjske opreke

KVALITATIVNI ENANTIOSEMI PREMA TIPU ZNAČENJSKE OPREKE			
TIP ZNAČENJSKE SUPROTNOSTI (SPEKTAR / LJESTVICA)		ENANTIOSEM	SUPROTNA ZNAČENJA U KONTEKSTU
'manje' – 'više'	'manje' – 'više'	upoznati	E1: Polaznici tečaja upoznali su materijale i njihova svojstva. ('ovladati čime')
			E2: Upoznali smo se preko zajedničkih prijatelja. ('stupiti u kontakt')
		pust	E1: pusti otok, pusta zemlja ('prazan, nenastanjen')
			E2: pusta obećanja, puste priče ('u velikoj količini')
		simboličan	E1: Prodavali su karte po simboličnoj cijeni. ('po niskoj cijeni', 'malen, neznatan iznos')
			E2: Bila je to golema, globalna, simbolična akcija. ('koji je izrazit zbog onoga što predstavlja')
	'kratak' – 'dug'	pogledati	E1: pogledati na sat ('nakratko usmjeriti pogled prema čemu')
			E2: pogledati film ('gledati od početka do kraja')

	'manji stupanj vjerojatnosti' – 'viši stupanj vjerojatnosti'	sigurno	E1: Sigurno se ljuti na mene. ('vjerojatno', 'visok stupanj sumnje, no ne i apsolutna pouzdanost') E2: Točna godina osnutka Rovanijske ("in Rawna") se ne zna, ali sigurno je da datira još iz ranog srednjeg vijeka o čemu svjedoči povijesna starohrvatska crkvice Sv. Jurja (između 9. i 11. stoljeća). ('najviši stupanj vjerojatnosti')
	'najbolji' – 'najgori'	prvoklasan	E1: prvoklasna prevoditeljica ('najbolji') E2: prvoklasan lopov ('najgori')
	'toplo' – 'hladno'	svjež	E1: svjež kruh ('tek ispečen, topao')
	'kuhano' – 'sirovo'		E2: svjež zrak ('hladan')
			E1: svježe pecivo ('pečen')
			E2: svježe maline ('neprerađen')

6.2.1.3. Direkionalni enantiosemi – enantiosemi (ne)prijelaznosti, konverzivni i reverzivni enantiosemi

Posljednju skupinu nominalnih enantiosema do kojih se došlo analizom prikupljenoga korpusa čine tzv. direkionalni enantiosemi, kod kojih logičko-gramatički aspekt više dolazi do izražaja nego u prethodnim dvjema skupinama nekompatibilnih i kvalitativnih enantiosema. Takvi se enantiosemi mogu nazivati direkcionalnima zato što izražavaju značenja suprotne usmjerenosti. Suprotna će se usmjerenost poimati sveobuhvatno te se, sukladno tomu, mogu izdvojiti sljedeće tri podskupine:

1) Enantiosemi koji se zasnivaju na opreci *prijelaznost – neprijelaznost*.

Primjer ovoga tipa enantiosemijskog glagola je *smeđiti* koji može, ovisno o kontekstu, imati značenja suprotnoga usmjerenja:

(8) *smeđiti* – E1 'poprimiti smeđu boju'; E2 'činiti što smeđim'

Dok enantiosem u prijelaznom značenju zahvaća objekt, onaj u neprijelaznom ne otvara mjesto objektu.²⁵

2) Konverzivni enantiosemi.

Poput već spomenute konverzije na makrorazini, konverzivna enantiosemijska podrazumijeva prikaz iste izvanjezične pojavnosti iz dijametralno suprotnih perspektivā, odnosno s gledišta subjekata neke komunikacijske situacije koju se može opisati kao odnos transakcije ili razmjene, kao što su primjerice kupoprodaja, prodaja, najam, posuđivanje, posjet i sl. Šmelev (2016) opravdano takvu „polarizaciju aktanata“ dovodi u vezu s metonimijom, zato što su aktanti određene komunikacijske situacije prostorno i vremenski povezani (*ibid.*). Kao primjer konverzivnih enantiosema može se izdvojiti glagol *naučiti*:

(9) *naučiti* – E1 'steći znanje'; E2 'prenijeti komu znanje'

²⁵ Zanimljivo je glagol *smeđiti* usporediti sa sličnim glagolima koji za razliku od njega imaju svojstvo – odnosno stanje – povratnosti. Tako će, primjerice, značenjska razlika među glagolima *crvenjeti se – crveniti (što)*, *plavjeti se – plaviti (što)*, *zelenjeti se – zeleniti (što)* biti razvidna već na temelju samoga glagolskog oblika, dok glagol *smeđiti* jedno od dvaju mogućih, u kontekstu enantiosemijske suprotnosti, značenja, ostvaruje tek u konkretnom kontekstu.

3) Reverzivni enantiosemi.

Kao posljednja skupina direkcionalnih enantiosema u hrvatskome jeziku mogu se izdvojiti tzv. reverzivni enantiosemi, koji su prema tipu značenjske suprotnosti bliski međuleksemskoj reverziji. Značenja takvih enantiosema iskazuju kakvu kretnju ili postupak koji može rezultirati posve različitim stanjima. Jedan od takvih enantiosema jest glagol *oprašiti*:

- (10) *oprašiti* – E1 'prekriti što prašinom ili sastojkom u strukturi praška';
E2 'skinuti prašinu s čega'

Prikupljeni je korpus iznjedrio svega dva primjera ovoga podtipa direkcionalnih enantiosema koji je, primjerice, mnogo češći u engleskome jeziku koji obiluje glagolima nastalima konverzijom imenice, kao što su *milk, pulp, scale, shell, skin* (usp. Klegr 2013: 14). Budući da je u hrvatskome jeziku izvođenje jedan od najplodnijih rječogradnih postupaka, takva se značenja suprotne usmjerenosti najčešće razlikuju prefiksima suprotne semantike, primjerice *zavezati – odvezati, zalijepiti – odlijepiti*, te je zbog toga česta pojava na međuleksemskoj razini.

Tablica 3: Direkcionalni enantiosemi

DIREKCIONALNI ENANTIOSEMI					
PRIJELAZNOST – NEPRIJELAZNOST		KONVERZIVNI ENANTIOSEMI		REVERZIVNI ENANTIOSEMI	
smeđiti 'postajati smeđim' – 'bojiti što smeđom bojom'	E1: Mladica procvate, ali tada veći ili manji broj cvjetova počinje naglo smeđiti, sušiti i propadati.	naučiti 'steći znanje' – 'prenijeti komu svoje znanje (podučiti)'	E1: Naučio sam tablicu množenja.	oprašiti 'prekriti prašinom' – 'skinuti prašinu'	E1: Ribu narežemo na deset ploški, oprašimo brašnom i premažemo uljem.
	E2: Smeđio je dvorišnu ogradu uljanom bojom.		E2: Tata me naučio tablicu množenja.		E2: Posude oprašite metlicom da uklonite prašinu.
mirisati 'širiti miris' – 'reagirati na miris'	E1: Mirišu mi jagode.	posuditi 'dati na korištenje' – 'uzeti na korištenje'	E1: Posudio sam prijatelju knjigu.	ribati 'odstraniti ribanjem' – 'nanijeti ribanjem'	E1: Silovito je ribao prljavštinu s podova.
			E2: Posudio sam knjigu od prijatelja.		E2: Ribala je sir na skuhanu tjesteninu.

	E2: Mirišem bakine kolače.	<p>*potreban</p> <p>'koji komu treba'</p> <p>– 'koji što treba'</p> <p><u>Napomena:</u></p> <p>Slično primjeru prijedloga <i>zbog</i>, kojega je uporaba u skladu s hrvatskim standardnim jezikom u značenju 'uzrok', pridjev <i>potreban</i> često se rabi u značenju 'koji što treba, komu što nedostaje', koji, isto tako, odstupa od</p>	<p>E1: Potrebna novčana sredstva dodijelili smo unesrećenima.</p> <p>E2: *Potrebnima su dodijelili prikupljena novčana sredstva.</p>		
--	----------------------------	---	--	--	--

		jezičnoga standarda. Unatoč tome, i ovaj se primjer nalazi na popisu direkcionalnih (konverzivnih) enantiosema zato što potvrđuje usku svezu značenjske suprotnosti unutar istoga leksema.			
--	--	--	--	--	--

6.2.2. Vrijednosni enantiosemi

Uz nominalne enantioseme, koji se ističu svojim logičko-semantičkim svojstvima, drugu veliku skupinu enantiosema čine tzv. vrijednosni enantiosemi. Toj je skupini enantiosema, za razliku od nominalnih, svojstveno izražavanje stavova, emocija ili vrijednosnih prosudbi govornika o predmetu iskaza. Prema tome, pozitivna će ili negativna konotacija, jednako kao i u skupini nominalnih enantiosema, ovisiti o kontekstu (temi, leksičkom okruženju itd.), ali će odavati i stav govornika prema izgovorenome. Međutim, iako se može doimati da je pozitivan ili negativan predznak nekog leksema isključivo stvar subjektivnog, individualnog suda autora pojedinog iskaza odnosno govornika, čestotnost pojavljivanja pozitivnog ili negativnog značenja nekog leksema, a osim toga i specifičan kontekst unutar kojega se pojavljuje, govore u korist uvriježenosti obaju značenja odnosno o stupnju prihvaćenosti u govornika hrvatskoga jezika.

Vrijednosni enantiosemi čine velik dio prikupljenoga korpusa, a možemo ih razvrstati u tri podskupine:

1) vrijednosne enantioseme kojih je primarno značenje pozitivno konotirano

(11) *ambicija* – E1 'težnja k ostvarnju vlastitih ciljeva i interesa'; E2 'zloćudna, pakosna, manipulativna namjera'

2) vrijednosne enantioseme kojih je primarno značenje negativno konotirano

(12) *brutalan* – E1 'koji je opak, zlonamjieran, nasilan'; E2 'koji je briljantan'

3) vrijednosne enantioseme kojih je primarno značenje neutralno, no razvili su i pozitivno i negativno značenje

(13) *brzopotezno* – E1 'brzo i površno'; E2 'brzo i učinkovito'

Treba napomenuti da je nastanak negativnog značenja iz pozitivnog najčešće rezultat ironije, dok se pozitivno značenje iz onog primarno negativnog razvilo pomoću anti-ironije, na što su obratili pozornost istraživači enantioseminje u različitim svjetskim jezicima (usp. npr. Šmelev 2014, Klegr 2013). Tako se ironijom s pomoću kakva pozitivna svojstva ili obilježja aludira na što negativno, što se može ilustrirati glagolom *usrećiti (se)* u značenjima E1 'obradovati koga' ili E2 'razočarati koga', dok anti-ironiju, kao antipod ironiji, možemo prikazati bilo kojim izvorno negativno konotiranim izrazom koji u određenoj komunikacijskoj situaciji zadobiva pozitivna svojstva. Tako već spomenuti pridjev *opak* primarno označava kakvo negativno svojstvo ili osobinu, dok je njegovo sekundarno značenje 'sjajan, vrlo dobar' (usp. *On je doista opak čovjek / Tvoji su kolači opaka delicija.*)

Tablica 4: Vrijednosni enantiosemi

VRIJEDNOSNI ENANTIOSEMI					
POZITIVNO – NEGATIVNO		NEGATIVNO – POZITIVNO		NEUTRALNO ZNAČENJE → POZITIVNO – NEGATIVNO	
ENANTIOSEM	SUPROTNA ZNAČENJA U KONTEKSTU	ENANTIOSEM	SUPROTNA ZNAČENJA U KONTEKSTU	ENANTIOSEM	SUPROTNA ZNAČENJA U KONTEKSTU
ambicija	E1: Od malih nogu ima velike ambicije. ('težnja za ostvarenjem vlastitih interesa, snova')	bedast	E1: Takvo što može izjaviti samo netko tko je posve bedast. ('umno, intelektualno ograničen')	akrobacija	E1: izvanredne letačke akrobacije ('vještina')
	E2: bolesne ambicije, megalomanske ambicije ('prepredene, zlonamjerne, pakosne namjere')		E2: Ha-ha, baš si bedast! ('luckast')		E2: financijske akrobacije, medijske akrobacije ('manipulacija')

čast	E1: Svaka čast! To je doista velik uspjeh. ('priznanje postignuća')	brutalan	E1: brutalna pljačka ('velikih razmjera i s teškim posljedicama')	amater	E1: Život u podneblju koje je neraskidivo vezano uz more, bio je inspiracija mnogim umjetnicima pa tako i našim likovnim amaterima. ('zaljubljenik u likovnu umjetnost')
	E2: Svaka ti čast! Kažeš li ovakvo što još jednom, ovo će biti naš kraj! ('izraz negodovanja')		E2: brutalan kolač ('sjajan, ukusan')		E2: Katkad je teško razlikovati stručnjaka od amatera. ('netko tko ne posjeduje dovoljno znanja i sposobnosti za kakvu djelatnost')

fino	E1: Fino su muzicirali. ('lijepo, skladno')	brutalno	E1: Brutalno se ponijela prema meni. ('nemilosrdno')	brzopotezno	E1: Brzopotezno su zabili pobjednički gol. ('brzo i učinkovito')
	E2: Fino su nam smjestili. ('isticanje negativne namjere')		E2: Brutalno smo se proveli na koncertu! ('sjajno')		E2: Gospodarsko-politički problemi nastojali su se brzopotezno riješiti imigracijom. ('brzo i površno', 'brzopleto')
osebujan	E1: Hvale ga zbog osebujna stila pisanja. ('zanimljiv zbog vlastite neobičnosti')	famozan	E1: onaj famozni redatelj ('bezrazložno popularan')	inscenacija	E1: inscenacija seoske kulture ('vjeran prikaz')
	E2: Beckett je doista bio jedan osebujni		E2: famozan izlet, famozno putovanje ('izvrstan')		E2: Što je realnost, a što inscenacija,

	depresivac, koji nikome nije dopuštao da prodre u njegovu samoću. ('sumnjiv zbog vlastite neobičnosti')				namještenost? ('iluzija', 'namjerna manipulacija čije perspektive')
poigravati se	E1: Poigrava se različitim slikarskim tehnikama. ('vješto rukovati')	nenormalno	E1: Srce mi je nenormalno lupalo. ('nelagodno', 'nezdravo')	nečuven	E1: nečuven skandal, nečuvena podlost ('koji nema pandana po negativnom svojstvu')
	E2: Zašto se poigravaš mojim osjećajima? ('manipulirati')		E2: Nenormalno je pametan. ('naglašavanje kakva pozitivnog svojstva ili osobine')		E2: nečuvena snaga, nečuvena požrtvovnost ('koji nema pandana po pozitivnom svojstvu')

pošteno	E1: Pošteno je postupio. ('u skladu s moralnim postavkama, primjereno')	opak	E1: opaka bolest ('s teškim posljedicama', 'teško izlječiv')	pogoditi	E1: Pogodila ga je njezina bezobzirnost. ('povrijediti')
	E2: Pošteno je nasamario novinare. ('isticanje negativne namjere ili postupka')		E2: opaka ekranizacija popularnoga romana ('vrlo dobar')		E2: Pogodili su ga stihovi pjesme. ('razdragati', 'ganuti')
proslaviti se	E1: Proslavio se svojim novim filmom. ('postići slavu, uspjeh')	ubiti	E1: Otrov ove zmiје može ubiti odraslu osobu za 20 minuta. ('usmrтити')	operirati	E1: operirati različitim kreativnim tehnikama ('vješto rukovati')
	E2: Proslavio se svojim ispadima u emisiji. ('biti na lošem glasu')				E2: operirati po kućama ('krasti')
sposoban	E1: Uspjet će u životu, sposoban je.			rutiniran	E1: ozbiljna rutinirana

	('nadaren, pametan, snalažljiv')				momčad ('uvježban')
	E2: Sposoban je sve upropastiti. ('poznat po razornim, štetnim namjerama')				E2: Ubio je svojim stajlingom! ('oduševiti')
srediti	E1: Sredit ćemo si odlazak u Rim. ('organizirati')				sentimentalan E1: imati sentimentalnu vrijednost ('prirastao k srcu')
	E2: Sredili su ga neugodnim pitanjima. ('izazvati nelagodu')				E2: sentimentalna sladunjavost ('pretjerano emocionalan')
uredno	E1: Uredno plaćam račune. ('redovito, savjesno')				senzibilan E1: On je senzibilan umjetnik. ('koji je osjetljiv na okolinu, što pogoduje njegovu

				umjetničkom izražaju')
	E2: Uredno me izbjegava. ('neprestano ponavljanje kakva lošeg postupka')			E2: Vaš sin je očigledno vrlo senzibilan i nesiguran. ('koji je pretjerano osjetljiv')
usrećiti (se)	E1: Usrećio me nenadanim dolaskom. ('razveseliti')		svojevoljan	E1: svojevoljna pokora, svojevoljan angažman ('dobrovoljan')
	E2: Baš si me usrećio! ('prirediti probleme')			E2: svojevoljni postupci Vlade ('samovoljan', 'koji čini što bez dogovora i bez suglasnosti druge strane')
pompozan	pompozna filmska glazba ('raskošan', 'sjajan', 'veleban', 'otmjjen')			

	pompozni skorojević, pompozna najava, pompozni medijski naslovi ('pretjeran', 'prijetvoran', 'izvještačen')		trik	E1: marketinški trik ('vješta obmana') E2: mali trikovi u izradi kolača ('spretan postupak')

7. Zaključak

Prethodna su poglavlja nastojala dati što širu sliku o enantioseemiji kao jezičnoj pojavnosti koja se manifestira u obliku suprotnih značenja pojedinih polisemnih leksema. Istaknuvši da se zasniva na odnosu suprotnosti na unutarleksemskoj razini (mikrorazini), razgraničilo ju se od antonimije kao odnosa suprotnosti koji zahvaća različite lekseme te se, prema tome, pojavljuje na makrorazini.

Osim što je povučena granica između enantioseemije i antonimije, enantioseemiju se jasno odijelilo od ostalih jezičnih mehanizama i pojavnosti koji su joj bliski, a to su, prije svega, homonimija, i polisemija. Enantioseemija se od homonimije razlikuje svojim osnovnim obilježjem: ostvarenjem na planu jednoga leksema, unutar njegove polisemne strukture. Značenja polisema, pa tako i enantiosema, međusobno su povezana, što dokazuje etimologija toga leksema, kao i činjenica da govornik najčešće prepoznaje psihološko-semantičku svezu različitih značenja.

Osim toga, ukazalo se na mehanizme koji pogoduju nastanku načelno suprotstavljenih značenja nekog leksema, a to su: uzajamno djelovanje jezične uporabe i jezičnoga sustava, dinamična sinkronija (trenutno jezično stanje, dinamika kojega je izložena društvenim i individualnim, socijalnim i psihološkim silnicama), intersubjektivnost kao pretpostavka širenja novih jezičnih pravila te njihove konvencionalizacije u govornoj zajednici, arbitrarnost jezičnoga znaka odnosno „nelogična“ povezanost označitelja i označenika te njegova asimetrija. Sve navedeno predstavlja plodno tlo za nastanak značenjskoga odnosa suprotnosti na mikrorazini – enantioseemije.

Predstavljeni su metodološki i terminološki raznovrsni pristupi enantioseemiji i njezinoj klasifikaciji. Dok neki autori enantioseemiji pristupaju slobodnije i šire, proučavajući ju kao međujezičnu pojavnost koja zahvaća riječi istoga korijena u jezicima iste jezične porodice (npr. u slavenskim jezicima) ili ju, pak, proučavaju na nižim ili višim jezičnim razinama od one leksičke (kao što su, primjerice, morfološka, tvorbena, sintaktička i frazeološka), ostali istraživači sužavaju svoj fokus na unutarjezičnu, leksičku razinu. Ovaj se rad priklanja potonjoj skupini, stoga je takvo shvaćanje enantioseemije, kao jezične pojavnosti na leksičkoj razini, bilo i polazištem za istraživački dio rada koji je naposljetku rezultirao prijedlogom klasifikacije enantiosema u hrvatskome jeziku.

Središnji je dio rada prikazao istraživanje provedeno pomoću različitih leksikografskih i tekstualnih izvora, kao što su mrežni ili otisnuti jednojezični rječnici suvremenoga hrvatskoga jezika te različiti književni i neknjiževni tekstovi dostupni u mrežnom ili otisnutom izdanju, s ciljem prikupljanja enantiosema u hrvatskom jeziku.

Prikupljeni se korpus sastoji od sveukupno 86 enantiosema, koje većinski čine imenice, pridjevi i glagoli. Enantiosemi se načelno mogu podijeliti u dvije velike skupine, a to su nominalni i vrijednosni enantiosemi. Nominalni su enantiosemi prepoznatljiviji po svojim logičko-semantičkim obilježjima, dok vrijednosni enantiosemi imaju naglašenu subjektivno-evaluativnu komponentu, koja otkriva govornikov stav i emocije prema predmetu iskaza.

Nominalni se enantiosemi mogu raščlaniti na tri tipa enantiosema: nekompatibilne, kvalitativne, komplementarne²⁶ i direkionalne. Prema nazivima navedenih skupina može se zaključiti da se razlikuju prema vrsti suprotnosti na mikrorazini, koja po mnogočemu bliska onoj na makrorazini.

Suprotna se značenja nekompatibilnih enantiosema međusobno isključuju, prema načelu *ili – ili*; ona su nespojiva (npr. pridjev *originalan* može imati značenja E1 'tradicionalan' ili E2 'inovativan'). Značenjska se suprotnost kvalitativnih enantiosema izražava stupnjevito, na ljestvici ili spektru kakva svojstva ili obilježja (npr. prilog *sigurno* može izražavati niži ili viši stupanj pouzdanosti / vjerojatnosti). Posljednji tip nominalnih enantiosema čine direkionalni enantiosemi koji se dijele na tri manje skupine: enantioseme koji se zasnivaju na svojstvu (ne)prijelaznosti (npr. *smeđiti* E1 'postajati smeđim' E2 'činiti što smeđim'), konverzivne enantioseme (npr. *naučiti* E1 'steći znanje' E2 'prenijeti znanje') te reverzivne enantioseme (npr. *ribati* E1 'odstraniti ribanjem' i E2 'nanijeti ribanjem').

Vrijednosni se enantiosemi mogu podijeliti u tri skupine, ovisno o prirodi osnovnog i izvedenog značenja. Prema tome, prvu skupinu vrijednosnih enantiosema čine oni enantiosemi kojih je osnovno značenje pozitivno konotirano, dok im se izvedeno značenje, ono s negativnom konotacijom, uglavnom razvilo ironizacijom (npr. *usrećiti (se)* E1 'razveseliti' E2 'razočarati'). Anti-ironizacijom najčešće nastaju enantiosemi sljedeće skupine vrijednosnih enantiosema. Osnovno značenje takvih enantiosema negativno je konotirano, dok im izvedeno značenje ima pozitivnu konotaciju (npr. *brutalan* E1 'nemilosrdan' E2 'sjajan'). Osnovno

²⁶ Iako prikupljeni korpus ne sadrži nijedan primjer komplementarnih enantiosema, ranije smo uputili na primjer koji donosi B. Petrović (2022) – prijedlog *oko*. (vidi gore).

značenje posljednje skupine enantiosema neutralno je, dok su izvedena značenja pozitivno i negativno konotirana (npr. akrobacija E1 'vještina', E2 'manipulacija').

Iako je ovaj rad nastojao dati što cjelovitiji prikaz tipova enantiosema u hrvatskome jeziku, potrebno je istaknuti da je predstavljena klasifikacija samo svojevrsan pokušaj raščlambe i opisa te pojavnosti u hrvatskome jeziku, a što se, barem djelomično, može opravdati činjenicom da je enantiosema nedovoljno istražen jezični fenomen, ne samo u hrvatskom jezikoslovlju, nego i u onima drugih svjetskih jezika. Unatoč tome, u ovim se radom pokušalo dati sintezu odabranoga dijela recentne literature o enantiosemi na temelju kojega su odabrani kriteriji opisa enantiosema, a krajnji rezultat bio je prijedlog klasifikacije enantiosema u hrvatskome.

Brojna pitanja vezana uz enantiosemu nisu pronašla svoje mjesto u ovome radu, a to su primjerice, odnos različitih jezičnih registara i stilova, u kojima se ostvaruju suprotna značenja enantiosema (usp. npr. suprotna značenja enantiosema *potreban* ili *zbog*), stupanj njihove doslovnosti ili figurativnosti (usp. npr. glagol *zametnuti*), ili pak odnos osnovnog i izvedenog značenja. U potonjem je slučaju klasifikacija u velikoj mjeri proizvoljna jer je određenje jednog značenja kao osnovnog, a drugog kao izvedenog, katkad spekulativno i zahtijeva temeljitije istraživanje (usp. npr. enantiosem *famozan*, koji, dakako, ima pozitivno i negativno značenje, no nije sasvim razvidno koje je od dvaju značenja osnovno, a koje izvedeno). Isti primjer nagovještuje i uvjetovanost posuđeničkih enantiosema (onih leksema koji ne pripadaju skupini izvorno hrvatskih riječi).

Osim navedenih pitanja koja se tiču klasifikacije enantiosema i njihova opisa, važno je spomenuti i prikaz enantioseme u leksikografskim djelima – ponajprije u rječnicima hrvatskoga jezika. Budući da su upravo rječnici bili jednim od izvora pri istraživanju enantiosema, bilo je moguće naići na oscilacije u prikazu enantiosema i, uopće, o njihovoj zastupljenosti u rječničkim natuknicama (usp. npr. pridjev *nečuven* za koji *HJP* donosi definiciju s negativno konotiranim značenjem 'takav kakav još nije viđen, za koji/kojega se još nije čulo po lošim svojstvima'²⁷, dok pretraženi korpus ukazuje na mogućnost uporabe s pozitivnom konotacijom).

²⁷ *HJP*. Pristupljeno 20. 7. 2023. <<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>>

Sve to svjedoči o nedovoljnoj istraženosti enantiosema u hrvatskome jeziku, no ovim se radom o klasifikaciji enantiosema nastojalo učiniti barem korak prema rasvjetljavanju te složene jezične pojavnosti, kao i prema budućim leksičko-semantičkim istraživanjima.

8. Literatura

1. Abel, Carl. 1884. *Über den Gegensinn der Urworte*. Leipzig: Verlag von Wilhelm Friedrich.
2. Beneš, Martin. 2018. Enantiosémie z perspektivy lingvistických teorií intersubjectivity. *Studie z aplikované lingvistiky / Studies in Applied Linguistics* 9 (Special Issue): 124–134.
3. Cruse, David Alan. 1986. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University.
4. Goethe, Johann Wolfgang von. 1999. *Wahlverwandtschaften*. Ditzingen: Reclam.
5. Hansen Kokoruš, Renate [et. al.]. 2005. *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik*. Zagreb: Nakladni zavod Globus: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
6. *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 15. 7. 2023. <<https://www.enciklopedija.hr/>>
7. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<http://HJP.znanje.hr/>>
8. Jakobson, Roman. 2008. *O jeziku*. Prir. Linda R. Waugh i Monique Monville-Burston; prev. Damjan Lalović. Zagreb: Disput.
9. Kajberuny, Hasnik; Hakobyan, Tamara. 2020. Different Approaches to Enantiosemy in English. *Linguistics*. 51–65.
10. Karaman, Burcu Ilkay. 2008. On Contronymy. *International Journal of Lexicography*. 173–192.
11. Klégr, Aleš. 2013. The limits of polysemy: enantiosemy. *Linguistica Pragensia*. 7–25.
12. Leech, Geoffrey. 1981. *Semantics: the study of meaning*. Harmondsworth [etc.]: Penguin Books.
13. Lutzeier, Peter Rolf. 2001. Polysemie mit spezieller Berücksichtigung des Gegensinns. *Lexicographica* 17: 69–91.
14. Lyons, John. 1977. *Semantics*. Vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Marković, Ivan. 2013. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
16. Merriam-Webster Dictionary. Pristupljeno 17. 7. 2023 <<https://www.merriam-webster.com/>>
17. Nikolaiesku, Emilia. 2019. *Types of Linguistic Enantiosemy*. Pristupljeno 20. 7. 2023. <https://www.researchgate.net/publication/337045861_TYPES_OF_LINGUISTIC_ENANTIOSEMY>
18. Ogneva, Svetlana Vasilievna. 2016. On History of Enantiosemy and Its Types. *Russian Linguistic Bulletin*. 102–6.

19. Ostrikova, Galina. 2012. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКАЯ НЕСИММЕТРИЧНАЯ ЭНАНТИОСЕМИЯ С ПРОТИВОПОЛОЖНОСТЬЮ ЗНАЧЕНИЙ ПО ПЕРИФЕРИЙНЫМ СЕМАМ. *Limbaј și context*. 129–138.
20. Oxford Learner's Dictionary. Pristupljeno 17. 7. 2023
21. Petrović, Bernardina. 2022. Jedno, a suprotno: Enantiosemita u hrvatskome jeziku. U: Igor Marko Gligorić, Iva Nazalević Čučević (ur.) 2022. *Binarnosti i suprotnosti u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi : zbornik radova 49. seminara Zagrebačke slavističke škole*. 95–117.
22. Pranjković, Ivo. 1996. Temeljna načela jezične pravilnosti. *Kolo : časopis Matice hrvatske, utemeljen 1842*. 5–11.
23. Raffaelli. 2015. *O značenju: uvod u semantiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
24. Raible, Wolfgang. 1981. Von der Allgegenwart des Gegensinns (und einiger anderer Relationen): Strategien zur Einordnung semantischer Information. *Zeitschrift für romanische Philologie* 1–40.
25. Romančuk, Julia V. 2020. Enantiosemy in the English Language. *Russian Linguistic Bulletin*. 25–8.
26. Saussure, Ferdinand de. 2000. *Tečaj opće lingvistike*. Uvod i komentar Tullio De Mauro; prev. Vojmir Vinja; predg. hrvatskomu izdanju August Kovačec. Zagreb: ArTresor naklada: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
27. Šmelev, Aleksej. 2016. Semantic Shifts as Sources of Enantiosemy. *The Lexical Typology of Semantic Shifts*. 67–94.
28. Znika, Marija. 2008. Asimetrija u hrvatskome jeziku. *Jezik*. 89–94.

8.1 Izvori na kojima se temelji korpus enantiosema:

a. otisnuti

1. Bazyar, Shida. 2023. *Nas tri*. prev. Snježana Božin. Zagreb: Fraktura.
2. Birtić, Matea [et. al.]. 2012. *Školski rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
3. De Waal, Edmund. 2012. *Zec jantarnih očiju*. prev. Patricija Vodopija. Zagreb: Mozaik knjiga.
4. Jojić, Ljiljana [et. al.]. 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Mandžuka [et. al.] *Primjena autonomnih vozila u kriznim situacijama*.

b. mrežni

24 sata. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://24sata.hr/>>

Blog.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://blog.dnevnik.hr/>>

Brodsko-posavska županija. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://bpz.hr/>>

Caritas.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.caritas.hr/>>

Civilnodruštvo.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.civilnodrustvo.hr/>>

Culturenet.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.culturenet.hr/>>

Dalmacija danas. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.dalmacijadanas.hr/>>

Danas.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://danas.hr/>>

Filmovi.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.filmovi.hr/>>

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu Pristupljeno 17. 7. 2023.
<<https://web2020.ffzg.unizg.hr/>>

Fotografija.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://fotografija.hr/>>

Gata. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<http://gata.hr/wp/?cat=78>>

Gelender. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://gelender.hr/>>

Ghetaldus Optika d. d. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.ghetaldus.hr/>>

Glazba.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://glazba.hr/>>

Gospodarski list. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://gospodarski.hr/>>

Grad Kraljevica. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.kraljevica.hr/>>

Grad Pula. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://pula.hr/>>

Hrvatska komora medicinskih biokemičara. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://hkmb.hr/>>

Hrvatski jedriličarski savez. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.hjs.hr/>>

Hrvatski jezični portal. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<http://HJP.znanje.hr/>>

Index.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://index.hr/>>

Journal.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.journal.hr/>>

Jutarnji.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.jutarnji.hr/>>

Klasika.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.klasika.hr/>>

Klik.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://klik.hr/>>

Kuharica. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.kuharica.hr/>>

Mala Scena. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.mala-scena.hr/>>

Maslenica.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.maslenica.hr/>>

Mixer. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.mixer.hr/>>

MSU – Muzej suvremene umjetnosti. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<http://www.msu.hr/en/>>

Nacional: neovisni news magazin. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.nacional.hr/>>

Narod.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.narod.hr/>>

Novi list Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.novilist.hr/>>

PlanB. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<http://www.plan-b.hr/>>

PLIVAzdravlje. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.plivazdravlje.hr/>>

RTL.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.rtl.hr/>>

She.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://she.hr/>>

Sketch Engine. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.sketchengine.eu/>>

Slobodna Dalmacija Pristupljeno 17. 7. 2023.
<<https://www.slobodnadalmacija.hr/>>

Srednja.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.srednja.hr/>>

Sretan put.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.sretanput.hr/>>

Super radio. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://superradio.hr/>>

Škole.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.skole.hr/>>

Tjednik.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.tjednik.hr/>>

Tportal.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.tportal.hr/>>

Udruga tjelesnih invalida Bjelovar Pristupljeno 17. 7. 2023.
<<https://www.utib.hr/>>

Uniline. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://uniline.hr/>>

Varaždinske vijesti. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.varazdinske-vijesti.hr/>>

Večernji.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.vecernji.hr/>>

Wikipedia.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.wikipedia.hr/>>

Zadarski list. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://zadarskilist.novilist.hr/>>

Zagrebački list. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.zagrebacki.hr/>>

Zajednica povratnika Hrvatske. Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://zph.hr/>>

Zakon.hr Pristupljeno 17. 7. 2023. <<https://www.zakon.hr/>>

Zarez - Dvotjednik za kulturu i društvena zbivanja. Pristupljeno 17. 7. 2023.
<https://zarez.hr/>

Sažetak

Cilj je ovoga rada predložiti klasifikaciju enantiosema u hrvatskome jeziku. U prvome se dijelu rada donose temeljne teorijske postavke o enantiosemini. Donosi se kratak pregled jezikoslovno-filozofske misli o enantiosemini te kratak osvrt na usustavljanje lingvističkih istraživanja tog jezičnog fenomena od kraja 19. stoljeća do danas. Enantioseminu se definira kao jezičnu pojavnost čije je osnovno obilježje značenjska suprotnost na mikrorazini, unutar strukture polisemnoga leksema. Budući da se radi o jezičnoj pojavi koja je tek u novije doba postala predmetom ozbiljnijih lingvističkih istraživanja u različitim jezicima svijeta, u radu se poziva na zaključke i spoznaje onoga dijela suvremene literature koji se ispostavlja odgovarajućim za uspostavu klasifikacije enantiosema u hrvatskome jeziku. Predstavljaju se klasifikacije enantiosema u različitim svjetskim jezicima (npr. engleskom, njemačkom i ruskom jeziku) te se ukratko prikazuje na koje sve načine i koliko široko pojedini autor poima spomenutu jezičnu pojavnost. S obzirom na činjenicu da je enantioseminija predmetom leksičke semantike, a potom leksikologije i leksikografije, donosi se kraća usporedba enantioseminije s ostalim tipovima formalno-značenjskih odnosa u leksičkom sustavu (s homonimijom, antonimijom i polisemijom). Predstavljaju se jezične zakonitosti koje omogućuju nastanak enantioseminije, kao što su relativna stabilnost jezičnog sustava, specifičan odnos jezičnog sustava i jezične uporabe te arbitrarnost jezičnoga znaka. U drugome je dijelu rada naglasak na prikazu klasifikacije enantiosema na temelju korpusa prikupljenoga pomoću različitih, mrežnih i otisnutih, tekstualnih izvora (leksikografskih i neleksikografskih, neknjiževnih i književnih). Prikupljeni se enantiosemi mogu podijeliti u dvije osnovne skupine: nominalne i vrijednosne enantioseme. Skupinu nominalnih enantiosema čine nekompatibilni, kvalitativni, komplementarni i direkcionalni enantiosemi. Direkcionalne se enantioseme raščlanjuje na enantioseme temeljene na opreci prijelaznost – neprijelaznost, na konverzivne te reverzivne enantioseme. Vrijednosne se enantioseme može razlikovati ovisno o konotaciji njihova osnovnoga i izvedenoga značenja.

Ključne riječi: enantioseminija, polisemija, leksikologija, leksička semantika, semantika, antonimija

Summary

The aim of this paper is to propose a classification of enantiosems in the Croatian language. In the first part of the paper, basic theoretical assumptions about enantiosemy are presented. A brief overview of the linguistic-philosophical thought about enantiosemy and a brief overview of the organization of linguistic research into this linguistic phenomenon from the end of the 19th century to the present day is provided. Enantiosemy is defined as a linguistic phenomenon whose basic feature is a semantic opposition at the micro level, within the structure of a polysemous lexeme. Since it is a linguistic phenomenon that has only recently become the subject of more serious linguistic research in different languages of the world, the paper refers to the theoretical framework of that part of contemporary literature that turns out to be suitable for the establishment of the classification of enantiosems in the Croatian language. Classifications of enantiosems in different world languages (eg. English, German and Russian) are presented, and it is briefly shown in which ways and how broadly each author understands the mentioned linguistic phenomenon. Given the fact that enantiosemy is the subject of lexical semantics, and then of lexicology and lexicography, a brief comparison of enantiosemy with other types of form – meaning relationships in the lexical system (with homonymy, antonymy and polysemy) is presented. Linguistic regularities that enable the emergence of enantiosemy are presented, such as the relative stability of the language system, the specific relationship between the language system and language usage, and the arbitrariness of the language sign. In the second part of the paper, the emphasis is on presenting the classification of enantiosems based on the corpus collected using different online and printed textual sources (lexicographic and non-lexicographic, non-literary and literary). The collected enantiosems can be divided into two main groups: nominal and evaluative enantiosems. The group of nominal enantiosems consists of incompatible, qualitative, complementary and directional enantiosems. Directional enantiosems are divided into enantiosems based on the contrast between transitivity and non-transitivity, and into conversive and reversible enantiosems. Evaluative enantiosems can be distinguished depending on the connotation of their basic and derived meaning.

Key words: enantiosemy, lexicology, semantics, semantic opposition, antonymy, polysemy

Prilog 1: Korpus enantiosema u hrvatskome jeziku²⁸

LEKSEM	1. ZNAČENJE	KONTEKST	2. ZNAČENJE	KONTEKST	TIP ENANTIOSEMIJE
1. akrobacija (<i>im.</i>)	domišljat, snalažljiv postupak (pozitivna konotacija)	gimnastičke akrobacije, izvanredne letačke akrobacije	domišljat, snalažljiv, manipulativan postupak (negativna konotacija)	Ahmetović: Ne impresioniraju me verbalne akrobacije predsjednika. Švedska i Finska nisu krive za položaj Hrvata u BiH. (nacional.hr) medijske akrobacije, financijske akrobacije, pravne akrobacije	vrijednosna enantiosemiija (pozitivno – negativno)
2. aktualan (<i>prid.</i>)	koji se odvija / koji postoji upravo u vrijeme kada se o njemu govori	aktualna situacija, aktualan problem	koji je zanimljiv i u današnje vrijeme (ne isključivo u trenutku u kojemu o tome govorimo)	Spoznajte svoje prednosti i mane, upoznajte se s aktualnim tehnologijama (com.hr)	nominalna enantiosemiija • nekompatibilna enantiosemiija određeno – neodređeno (‘apsolutna sadašnjost’ – ‘relativna sadašnjost’)

²⁸ Primjeri uporabnih konteksta vlastiti su ili su preuzeti iz navedenih izvora. Uz pojedine je primjere navedena kratica kojom se u rječničkoj natuknici signalizira suprotno značenje na mikrorazini (*razg., peyor., iron., podr.* i sl.)

<p>3. amater (im.)</p>	<p>onaj koji što radi iz ljubavi (glumac, nogometaš i sl.), koji nema redovite naobrazbe za taj posao, koji tim bavljenjem ne rješava svoje egzistencijalne probleme, kome to nije profesija (HJP)</p> <p>(pozitivna konotacija)</p>	<p>Život u podneblju koje je neraskidivo vezano uz more, bio je inspiracija mnogim umjetnicima pa tako i našim likovnim amaterima. (kraljevica.hr)</p>	<p><i>pejor.</i> onaj koji što radi onoliko dobro koliko amater može; nestručnjak (HJP)</p>	<p>Osim ako nemate provjeren sustav za razlikovanje web-dizajnera od amatera, budite vrlo, vrlo oprezni i sumnjičavi. (logit.hr)</p> <p>(negativna konotacija)</p>	<p>vrijednosna enantiosemija (pozitivno – negativno)</p>
<p>4. ambicija (im.)</p>	<p>snažna, izrazita volja ili želja za uspjehom, uzdignućem i isticanjem (VRH)</p> <p>(pozitivna konotacija)</p>	<p>Naprijed me vuče ambicija. (VRH)</p>	<p>spremnost da se što postigne svim sredstvima, neprimjerena i neumjerena želja za uspjehom (VRH)</p> <p>(negativna konotacija)</p>	<p>bolesna ambicija, pohlepna ambicija, megalomanska, nezdrava ambicija</p>	<p>vrijednosna enantiosemija (pozitivno – negativno)</p>

<p>5. apostrofirati (gl.)</p>	<p>naglasiti/naglašavati važnost i sl. koga ili čega, istaknuti/isticati koga ili što (VRH)</p>	<p>apostrofirati važnost doručka</p>	<p>prozvati/prozivati koga (obično u negativnom kontekstu) (VRH)</p>	<p>Upravo je mene apostrofirao za taj propust; apostrofirati odgovorne za katastrofu</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija <p>'nagrada' – 'kazna' / 'priznanje' – 'prozivanje'</p>
<p>6. baciti (gl.)</p>	<p>riješiti se čega nepotrebnoga (HJP)</p>	<p>baciti loptu, baciti smeće, baciti stare stvari</p>	<p>(u nekim svezama riječi) dovesti u funkciju (HJP)</p>	<p><i>baciti pjesmu</i> zapjevati u klapi za svoj užitak; <i>baciti igru (partiju)</i> zaigrati; <i>baciti balote</i>]</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija <p>'kraj' – 'početak' 'lišiti se čega' – 'započeti što'</p>
<p>7. bedast (prid.)</p>	<p>koji je umno ograničen (VRH)</p>	<p>bedast čovjek</p>	<p>koji je ispao glup, obično na simpatičan način (VRH)</p>	<p>Baš si bedast!</p>	<p>vrijednosna enantioseemija (negativno – pozitivno)</p>
<p>8. brutalan (prid.)</p>	<p>koji odražava grubost, nemilosrdnost (VRH)</p>	<p>brutalni napadi, represalije, brutalna pljačka, brutalan prekršaj</p>	<p>izrazit (pozitivna konotacija)</p>	<p>brutalna iskrenost, brutalna izvedba, brutalna tarifa, brutalan kolač</p>	<p>vrijednosna enantioseemija (negativno – pozitivno)</p>

	(negativna konotacija)				
9. brutalno (pril.)		On se brutalno odnosi prema svojim kućnim ljubimcima.		Brutalno smo se proveli na sinoćnjem koncertu.	vrijednosna enantioseemija (negativno – pozitivno)
10. brzopotezno (pril.)	vješto i velikom brzinom, spretno (pozitivna konotacija)	brzopotezno riješiti problem, brzopotezno spriječiti štetu	brzo ali nemarno i nespretno, bez razmišljanja; površno (negativna konotacija)	Gospodarsko-politički problemi nastojali su se brzopotezno riješiti imigracijom.	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)
11. čast (im.)	opće priznanje; počast, uvažavanje (HJP) (pozitivna konotacija)	Svaka čast! To je doista velik uspjeh.	u izrazu pogrde (iron.): Svaka ti čast! (negativna konotacija)	Svaka ti čast! Kažeš li ovakvo što još jednom, ovo će biti naš kraj!	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)
12. dijeliti (gl.)	(kome) davati (što) od nečega većeg, brojnijeg ili cjelovitijeg (HJP)	dijeliti ulaznice, dijeliti besplatne primjerke časopisa	imati što zajedničko s kim ili s čim (VRH) (nešto što je nedjeljivo)	dijeliti s kim drugo mjesto, dijeliti s kim sudbinu, dijeliti stan s prijateljem, dijeliti istu viziju, dijeliti mišljenje, dijeliti sobu	nominalna enantioseemija • nekompatibilna enantioseemija 'pojedinačno' – 'zajedničko'

<p>13. doslovno (pril. / čest.)</p>	<p>na doslovan način</p>	<p>doslovno ponavljati čije riječi (= ponavljati čije riječi točno onako kako ih je tko izrekao)</p>	<p>ekspresivno (u prenesenom značenju), u funkciji naglašavanja riječi uz koju se pojavljuje, no ne u doslovnom smislu riječi</p>	<p>Šetnja se nastavlja putem koji vodi prema moru preko Višnjice, Rakića staje (600 m nadmorske visine) do Zjatve (889 m nadmorske visine), jame u kršu koja je <i>doslovno</i> bez dna. (= kao da je bez dna)</p> <p>Žali se naravno zbog propuštenih prigoda za osvajanje medalja u Laseru i Finnu, dvije bronce su ostale doslovno nadohvat ruke. (hjs.hr)</p>	<p>nominalna enantiosemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija <p>'doslovno' – 'figurativno'</p>
<p>14. famozan (prid.)</p>	<p><i>iron.</i> o kome se mnogo govori; razglašen, razvikan (<i>HJP</i>)</p> <p>(negativna konotacija)</p>	<p>onaj famozni veliki učenjak (= onaj koji to nije)</p>	<p><i>razg. a.</i> koji je izvrstan [famozan film]; čuven, glasovit, izvanredan, slavan <i>b.</i> koji je lijep, izvanredan, koji se pamti</p> <p>(pozitivna konotacija)</p>	<p>famozan izlet, famozna knjiga, famozan koncert</p>	<p>vrijednosna enantiosemija (negativno – pozitivno)</p>
<p>15. fino (pril.)</p>	<p>uljudno, kulturno, kako treba (<i>VRH</i>)</p>	<p>Cijele su večeri fino muzicirali.</p>	<p><i>podr. (razg.)</i> u velikoj mjeri (<i>VRH</i>)</p>	<p>Fino se proslavio.</p>	

	(pozitivna konotacija)	Fino si se odijenuo za ovu priliku. Sjenilo svjetiljke fino raspršuje svjetlost.	(negativna konotacija)	Fino nas je usosio. (VRH) Pred kraj spusta sam se na stijenama fino razbio. (gelender.hr)	vrijednosna enantiosemija (pozitivno – negativno)
16. inscenacija (im.)	simuliranje kakva događaja s određenom namjerom (npr. kako bi se što vjerno prikazalo, dočaralo) (pozitivna konotacija)	Starinske hiže kriju zanimljive inscenacije seoske kulture življenja kao i prikaze tradicijskih obrta (uniline.hr)	<i>pren.</i> Namjerno priređen, lažan, prijetvoran čin s namjerom da se koga zavara, dovede u zabludu (VRH) (negativna konotacija)	Što je u tim snimkama realnost, a što inscenacija, namještenost? (fotografija.hr)	vrijednosna enantiosemija (pozitivno – negativno)
17. isti (prid.)	upravo taj, a ne koji drugi (VRH)	Učenici i učenice vježbaju u istoj dvorani. (VRH)	koji nije drugačiji, koji je vrlo sličan	isti otac, imaju iste oči; Svi su oni isti. (VRH)	nominalna enantiosemija • nekompatibilna enantiosemija 'jedan entitet' – 'različiti entiteti'
18. izdvojiti (gl.)	odjeljujući odstraniti, ukloniti (VRH)	izdvojiti lošu robu	istaknuti (VRH)	Od zabavnih izvođača izdvojila bih Brucea Springsteena, a od klasičnih skladatelja	nominalna enantiosemija • nekompatibilna enantiosemija

				Schuberta i Beethovena. (gata.hr)	'odbijanje' – 'prihvatanje'
19. izvanredan (prid.)	koji se posebno ističe po uspješnosti i kvaliteti (VRH)	izvanredan učenik / uspjeh, izvanredna osoba, izvanredno jelo (VRH)	koji odudara od uobičajenoga; nepredviđen, koji predstavlja opasnost	izvanredno stanje (<i>pol.</i> , <i>prav.</i> stanje ugroženosti mira, zdravlja i života građana i sigurnosti državnoga poretka zbog izvanrednih okolnosti – prirodne katastrofe, ratna opasnost, politička nestabilnost) (VRH) U tom smislu, poseban izazov je njihova primjena u kriznim situacijama, kao učinkovitog rješenja za potrebe izviđanja, praćenja i obavljanja transporta (ljudi, materijala i sl.) tijekom <i>izvanrednih</i> situacija u gradovima. (Mandžuka, et. al. : <i>Primjena autonomnih vozila u kriznim situacijama</i>) Prometna infrastruktura se najčešće	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none">• nekompatibilna enantiosemija 'izniman zbog kakva pozitivnog svojstva' – 'izniman zbog kakva negativnog svojstva'

				projektira za „normalne“ režime upotrebe, uz minimalne zahtjeve za njenim značajkama u izvanrednim uvjetima. (isto)	
20. jedinstven (prid.)	koji je različit od svih ostalih, koji se znatno ističe u vrsti; besprimjeran, ekskluzivan (VRH)	ovo je jedinstvena prilika; jedinstven stručnjak, jedinstveno otkriće (VRH); jedinstven okus	koji je jednak za sve uključene strane (VRH)	jedinstvena cijena, jedinstvene sankcije	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'jedan entitet' – 'različiti entiteti'
21. kanalizirati (gl.)	usmjeriti / usmjeravati, dati / davati smjer čemu (nastojanjima, radu, energiji itd.) (HJP); širiti	Marina svoju umjetnost kanalizira kroz razne medije. (journal.hr)	usmjeravati što, tako da se umanja učinak ili intenzitet [nekog osjećaja]	kanalizirati bijes, mržnju	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'očuvati' – 'suzbiti'
22. konkretno (pril. / čest.)	na konkretan način (koji se materijalno, fizički	Ništa se konkretno nije poduzelo, sve je ostalo samo na riječima.	tačno, precizno, bez okolišanja (no ne empirijski utvrdivo)	Reci mi konkretno što misliš!	nominalna enantiosemija

	manifestira); empirijski				<ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'empirijski utvrdivo' – 'empirijski neutvrdivo'
23. logika (im.)	filozofska disciplina, znanost o mišljenju, o metodi zaključivanja, proučava oblike, zakonitosti i uvjete razložitih misli i opće metode spoznaje istine (HJP)	baviti se logikom, studirati logiku, pisati radove iz logike; dijalektička logika (VRH)	način razmišljanja, zaključivanja, u skladu ili ne sa zakonima logike (HJP)	dječja logika Logika po kojoj su posložene pjesme nije najjasnija na prvo slušanje. (glazba.hr) izvrnuta logika	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'koji odgovara zakonitostima logike' – 'koji se vlada prema vlastitim zakonitostima'
24. mirisati (gl.)	širiti oko sebe miris (HJP)	mirišu mi jagode, lubenica, lavanda	osjetilom njuha reagirati na nadražaj mirisa (HJP)	Mirišem domaću pizzu.	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • direkcionalna enantiosemija; prijelaznost – neprijelaznost
25. naučiti (gl.)	(što) steći znanje, vještinu, iskustvo (HJP)	Naučio sam tablicu množenja.	(koga) prenijeti kome svoje znanje, vještinu ili iskustvo; podučiti (HJP)	Tata me naučio tablicu množenja.	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • direkcionalna enantiosemija;

					konverzivna enantiosemija (subjekt – objekt)
26. naznačiti (gl.)	kratko i bez pojedivosti najaviti što ili na što upozoriti (VRH) (‘neodređeno’, 'neprecizno')	naznačiti opasnost / sukob / ideju	odrediti parametar (‘određeno’, 'precizno')	naznačiti cijenu / dimenzije /kvadraturu (VRH)	nominalna enantiosemija • nekompatibilna enantiosemija 'određeno' – 'neodređeno'
27. nečuven (prid.)	takav, kakav se dotad nije čuo po čemu tako lošem, koji izaziva zgražanje (negativna konotacija)	nečuven politički pritisak, nečuvena bezobračina, nečuveni skandal, nečuvena glupost i drskost, nečuvena povreda ljudskih prava	u velikoj mjeri (pozitivna konotacija)	nečuvena snaga, nečuvena požrtvovnost, bljesak nečuvane iskrenosti (blog.hr)	vrijednosna enantiosemija (negativno – pozitivno)
28. nenormalno (pril.)	prema <i>nenormalan</i> : koji nije normalan; nepravilan, nepropisan, neuobičajen; koji je tjelesno ili duševno poremećen; (HJP)	Srce mi je nenormalno lupalo; nenormalno visoko oporezivanje (vecernji.hr)	poblize opisuje kakvu pozitivnu osobinu / kakvo pozitivno svojstvo koga / čega (pozitivna konotacija)	Vili je isto nenormalno dobar za svoje godine. (rtl.hr) To se pokazalo kao nenormalno dobar strateški potez. (tportal.hr)	vrijednosna enantiosemija (negativno – pozitivno)

	(negativna konotacija)				
29. odgovornost (im.)	savjesno, valjano obavljanje dužnosti (kako bi se izbjegle negativne posljedice)	Poželjna preciznost, savjesnost i odgovornost na radu te poslovna komunikativnost u suradničkim i rukovodnim poslovima. (ffzg.hr)	je priznavanje / preuzimanje krivnje za učinjeno djelo	preuzeti odgovornost za ratne zločine; Odgovornost pravne osobe temelji se na krivnji odgovorne osobe. (Zakon.hr) Međunarodna koalicija je priznala odgovornost za pogibiju najmanje 173 civila u tim dvjema zemljama, ali je optužuju da podcjenjuje njihov broj.	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'prevencija negativnih posljedica savjesnim djelovanjem' – 'priznavanje vlastita udjela u namjerno počinjenom zločinu'
30. određen (prid.)	koji je poznat i točno utvrđen (VRH)	posuditi na određeno vrijeme (VRH)	uz riječ uz koju stoji znači nešto donekle izraženo, nešto što postoji u mjeri koja nije do kraja utvrđena (VRH)	Pokazivao je određenu skepsu.	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'određeno' – 'neodređeno'

<p>31. okolni (prid.)</p>	<p>koji je oko ili u blizini kojega mjesta (VRH)</p>	<p>okolni brežuljci, okolna mjesta</p>	<p>koji je neizravan, kojim se što obilazi</p>	<p>ići okolnim putem</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija <p>'blizu' – 'daleko'</p>
<p>32. opak (prid.)</p>	<p>koji je spreman učiniti kakvo zlo; koji je nemilosrdan i po naravi zao (negativna konotacija)</p>	<p>opak čovjek, opaka bolest, opaka kemikalija</p>	<p>koji je izrazit, prepoznatljiv (pozitivna konotacija)</p>	<p>opaka duhovitost, detektiv koji posjeduje opaku intuiciju i smisao za humor (vecernji.hr); Ova opaka knjiga koju sam pročitao s iznimnom znatiželjom u meni je proizvela uznemirujući i uzbuđujući učinak. (mixer.hr) ; Postoji nešto u tim mašinama, cesti, brzini i ljudima koji ih vole, što im daje opaku privlačnost. (nacional.hr)</p>	<p>vrijednosna enantioseemija (negativno – pozitivno)</p>
<p>33. operirati (gl.)</p>	<p>baviti se / služiti se čime (VRH)</p>	<p>Operirajući sa starim materijalom fantazija rađa nove predodžbe. (VRH)</p>	<p>pren. krasti (VRH); protuzakonito djelovati</p>	<p>operirati po kućama (VRH) serijski ubojica operira po Miamiju</p>	<p>vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)</p>

				opasna banda operira po Azurnoj obali (nacional.hr)	
34. oprášiti (gl.)	prekriti prašinom (HJP)	Ribu narežemo na 10 ploški, oprášimo brašnom i premažemo uljem te je položimo u maslacem premazanu tavu. (kuharica.hr)	očistiti prašinu, skinuti prašinu s čega (HJP)	Posude oprášite metlicom da uklonite prašinu, paučinu, suho lišće i drugu prljavštinu. (gospodarski.hr)	nominalna enantioseemija <ul style="list-style-type: none"> • direkcionalna enantioseemija; reverzivna enantioseemija
35. originalan (prid.)	koji prethodi svima drugima u vremenu; prvobitan (HJP)	originalna receptura, originalno talijansko vino, originalni paški sir, originalna nošnja	razg. koji je neobičan; nesvakidašnji (HJP)	originalna poslovna ideja, originalan crtež; na originalan način, originalan poklon	nominalna enantioseemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija 'tradicija' – 'inovacija'
36. osebujan (prid.)	koji se izdvaja neuobičajenim, posebnim, neponovljivim, izvornim svojstvima (karaktera, rada i sl.) (VRH)	osebujan stil / umjetnik, osebujan glazbeni izričaj / tekst / stil (VRH)	koji je neobičan, koji odudara od očekivanoga ili uobičajenoga, ekscentričan (VRH) (negativna konotacija)	Jer, Beckett je doista bio jedan osebujni depresivac, koji nikome nije dopuštao da prodre u njegovu samoću. (zarež.hr)	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)

	(pozitivna konotacija)				
37. pogledati (gl.)	kratko uputiti pogled	pogledati na sat, pogledati kroz prozor	pogledati što od početka do kraja	pogledati film, pogledati galeriju slika	nominalna enantioseemija <ul style="list-style-type: none"> • kvalitativna enantioseemija (manje – više) 'kratko' – 'dugo'
38. pogoditi (gl.)	izazivati jaku emociju (ob. negativnu: tugu, razočaranje) (HJP) (negativna konotacija)	Supruga mu je umrla nedugo poslije posljednjeg poroda, što ga je teško pogodilo. (ghetaldus.hr)	izazvati jaku pozitivnu emociju (= ganuti, dirnuti, razdragati) (pozitivna konotacija) u frazemima: <i>pogoditi u dušu</i> , <i>pogoditi u srce</i> , <i>pogoditi u srž</i>	Cocina pjesma pogodila Lina Červara: Hrvatski rukometaši zapjevali Hajdukovu himnu (dalmacijadanas.hr) <i>pogoditi u dušu</i> : Ono kad te pjesma pogodi u dušu: Mali Slavonac zapjevao u svatovima i oduševio internet. (srednja.hr)	vrijednosna enantioseemija (negativno – pozitivno)

				<i>pogoditi u srce:</i> Dobrota ljudi uvijek me pogodi u srce, na zlo ne reagiram, ali dobrota me gane svaki put. (zagrebacki.hr)	
39. poigravati se (<i>gl.</i>)	izraziti što ili napraviti što slobodnije, zabavnije, na način koji nije uobičajen (<i>VRH</i>) (pozitivna konotacija)	poigrati se bojama, riječima; Proust se poigravao prožimanjem stvarnoga i izmišljenoga. (Edmund de Waal: <i>Zec jantarnih očiju</i>)	<i>pren.</i> Namjerno iskoristiti koga ili što, učiniti koga svojom igračkom, utjecati proizvoljno na čiju sudbinu (<i>VRH</i>) (negativna konotacija)	poigrati se čijim povjerenjem, poigravati se čijim osjećajima, poigravati se čijom sudbinom	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)
40. pompozan (<i>prid.</i>)	koji sadrži pompu, koji se odvija s pompom; sjajan, raskošan, veleban, svečan, pompezan (<i>HJP</i>) (pozitivna konotacija)	Spektakularne kompozicije kadrova i pompozna glazba redateljeva oca Carminea sugeriraju da je u pitanju epska melodrama, a ne provincijska tinejdžerska vinjeta s krhkim dramskim obratima (nacional.hr)	prekomjeren, pretenciozan, izvještačen, neprirodan (negativna konotacija)	pompozni skorojević, pompozna najava, pompozni medijski naslovi, pompozna retorika	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)

<p>41. posuditi (gl.)</p>	<p>dati komu što na određeno vrijeme uz obvezu vraćanja (VRH)</p>	<p>posuditi prijatelju knjigu</p>	<p>uzeti od koga što na određen vrijeme uz obvezu vraćanja (VRH)</p>	<p>posuditi od prijatelja knjigu</p>	<p>nominalna enantiosemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • direkionalna enantiosemija; konverzivna enantiosemija <p>'dati što komu na određeno vrijeme' – 'uzeti što od koga na određeno vrijeme (uz njegovo odobrenje)'</p>
<p>42. pošteno (pril.)</p>	<p>na pošten način (VRH) (pozitivna konotacija)</p>	<p>Pošteno je postupio.</p>	<p><i>pren. (razg.)</i> vrlo, u velikoj mjeri, izrazito (često s negativnom konotacijom, ali ne uvijek, usp: pošteno se najesti, pošteno se napričati)</p>	<p>Pošteno je nasamario brojne novinare. (dnevnik.hr)</p> <p>pošteno izvrijeđati, pošteno nastradati, pošteno obezvrijediti, pošteno se namučiti, pošteno se posvađati</p>	<p>vrijednosna enantiosemija (pozitivno – negativno)</p>
<p>43. potencijal (im.)</p>	<p>stupanj potencije, energija koju tko ili što ima u sebi (VRH)</p>	<p>Umjetnu inteligenciju treniraju da laže; ima potencijal uništenja civilizacije (narod.hr)</p>	<p>kapacitet (VRH), predispozicija, talent (pozitivna konotacija)</p>	<p>umni potencijal, potencijal darovite djece</p> <p>Učitelji su vrlo rano prepoznali njezin potencijal.</p>	<p>vrijednosna enantiosemija (negativno – pozitivno)</p>

<p>44. *potreban (prid.)</p>	<p>bez koga je teško ili nemoguće biti [prijeko potreban vrlo, jako potreban]; nužan (HJP)</p>	<p>potreban novac, potrebna sredstva, potrebna podrška</p>	<p>razg. potrebit (HJP)</p>	<p>organizirati i prikupiti materijalnu pomoć potrebnima (skole.hr)</p> <p>sredstva za pomoć potrebnima u Hrvatskoj (caritas.hr)</p> <p>Odlikovao se poglavito ljubavlju prema potrebnima i bolesnima. (vecernji.hr)</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • direkionalna enantioseemija; konverzivna enantioseemija <p>'ono što komu treba' – 'onaj komu što treba'</p> <p>*odstupanje od standarda</p>
<p>45. prečuti (gl.)</p>	<p>slabo čuti, ne zapaziti da je što rečeno (HJP)</p>	<p>Često prečujem kućno zvono.</p>	<p>ne htjeti čuti, ne htjeti uvažiti; oglušiti se o što (HJP)</p>	<p>R. je odlučio jednostavno prečuti to pitanje (tjednik.hr)</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija <p>'namjerno' – 'nenamjerno'</p>

46. predati se (<i>gl.</i>)	izvršiti predaju; klonuti, prepustiti se, kapitulirati (<i>VRH</i>); odustati (od nastojanja, životne borbe) (<i>HJP</i>)	predati se neprijatelju, predati se sudbini, predati se bez igre (<i>VRH</i>)	intenzivno se čime baviti, prionuti	Na ovdašnjim plažama se odmarao poljski kompozitor i dirigent Mieczysław Karłowicz. Pobjegao sam iz Varšave da bih se na duže vrijeme skrasio na Jadranu i predao se kompoziciji pisao je svojem prijatelju. (<i>sretanput.hr</i>)	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'odustati od čega' – 'prionuti čemu'
47. prepoznati (<i>gl.</i>)	ponovo poznati, upoznati onoga koji je već bio poznat ili ono što je već bilo poznato	prepoznati stihove pjesme, prepoznati starog poznanika	otkriti što dotad neviđeno, novo	prepoznati čiji talent, prepoznati vrijednost	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'poznato' – 'nepoznato'
48. pretpostavljati (<i>gl.</i>)	imati što za uvjet	Korištenje tih servisa pretpostavlja posjedovanje informatičkih znanja i vještina. (<i>utib.hr</i>)	smatrati, imati kakvu pretpostavku, predmnijevati, slutjeti; početi od pretpostavke (<i>HJP</i>)	Pretpostavljam da se pitate koji su mi trenuci ostali u sjećanju. (<i>mala-scena.hr</i>)	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'određeno' – 'neodređeno'
49. pretpostavka (<i>im.</i>)	uvjet za što, nešto što čemu (nužno) prethodi; ← <i>log.</i> teza u spoznajnom	Članak 60. Obavijest o pojedinostima ugovora sadrži: naznaku postoji li ili ne postoji pravo	misao u kojoj se smatra ili sluti da je što istinito, točno ili moguće, ali nema za to dokaza (<i>VRH</i>)	smiona pretpostavka; stvoriti pretpostavke za što (<i>VRH</i>), pogrešna pretpostavka; Bojim se da je vaša	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'određeno' – 'neodređeno'

	procesu koja se uzima kao istinita da bi se iz nje mogli izvoditi zaključci (VRH)	potrošača na jednostrani raskid ugovora prema članku 63. ovoga Zakona te, kada to pravo postoji, naznaku roka u kojem se to pravo može ostvariti, pretpostavke pod kojima se ono može ostvariti, [...] (zakon.hr)		pretpostavka vrlo nepovoljna za Hrvatsku. (novilist.hr)	
50. pridonijeti (gl.)	djelovanjem olakšati, potpomoći, pružiti pomoć (HJP), poboljšati što (pozitivna konotacija)	pridonijeti suzbijanju korupcije, pridonijeti stvaranju djelotvornog sustava besplatne pravne pomoći, pridonijeti sigurnosti biciklista, pridonijeti napretku i ugledu grada, pridonijeti širenju mira	djelovanjem podržavati što negativno i štetno, pogoršati	pridonijeti eskalaciji rata, pridonijeti šteti, pridonijeti novonastaloj krizi, pridonijeti nelegitimnoj diskriminaciji, pridonijeti utopiji svjetske revolucije, pridonijeti izumiranju životinjskih i biljnih vrsta	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'korist' – 'šteta'
51. priuštiti (gl.)	dati s veseljem (pozitivna konotacija)	priuštiti ću mu ugodno ljetovanje	dati kome na štetu; [pospješiti, nanijeti štetu, negativno utjecati na koga / što]	rado bih mu priuštio ovakvu nesreću Doživio je najteži poraz u karijeri i Romi priuštio nevjerojatnu sramotu (tportal.hr)	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija

			(negativna konotacija)		'korist' – 'šteta'
52. procijeniti (gl.)	odrediti vrijednost čemu, utvrditi	procijeniti vrijednost umjetnine / nekretnine procijeniti iznos	odrediti značenje koga, čega; steći dojam o komu / čemu	procijeniti čovjeka / štetu / situaciju	nominalna enantioseemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija 'određeno' – 'neodređeno'
53. proslaviti se (gl.)	steći slavu, postati slavnim (VRH) (pozitivna konotacija)	proslaviti se vlastitim postignućima, proslaviti se projektom, proslaviti se debitantskim nastupom	podr. steći loš glas (VRH) (negativna konotacija)	proslaviti se neugodnim intervjuima (net.hr), proslaviti se kakvom izjavom, proslaviti se trivijalnim pitanjima (slobodnadalmacija.hr)	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)
54. prvoklasan (prid.)	koji je najbolji po svojstvima, koji ide u prvu klasu; prvorazredan, odličan, izvrstan (HJP)	prvoklasno vino, prvoklasan smještaj, prvoklasan roman	koji izražava najveći stupanj nekog negativnog svojstva; koji se odnosi na osobu koja posjeduje kakvo negativno svojstvo u najvećoj mogućoj mjeri	prvoklasna rugoba (tportal.hr), prvoklasna svinjarija, prvoklasan politički incident, prvoklasna bahatost	nominalna enantioseemija <ul style="list-style-type: none"> • kvalitativna enantioseemija (najbolji – najgori)

55. pust (prid.)	<i>pren.</i> koji je besadržajan, prazan, štur, bez vrijednosti, jalov (<i>HJP</i>)	pust život, pusti otok, Eliotova <i>Pusta zemlja</i>	neizmjeran, beskrajan, u velikoj količini (<i>HJP</i>)	puste priče; pusto blago; puste brige, pusta nabranja, pusta ponavljanja, <i>razg.</i> puste pare, puste milijarde	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • kvalitativna enantiosemija (manje – više)
56. pustiti (gl.)	pokrenuti što, omogućiti da se što dogodi (i na taj način utjecati na ishod)	pustiti plin, pustiti vodu, pustiti što u pogon	dati komu dopuštenje (i time se odreći vlastita utjecaja na ishod)	<i>Pusti ga da radi što hoće!</i>	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'imati utjecaja na što' – 'nemati utjecaja na što'
57. ribati (gl.)	sastrugati, odstraniti ribanjem	ribati prljavštinu s podova	nanijeti ribanjem	ribati sir na skuhanu tjesteninu	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • direkionalna enantiosemija; reverzivna enantiosemija
58. rutiniran (prid.)	koji posjeduje rutinu; iskusan, uvježban (<i>VRH</i>) (pozitivna konotacija)	ozbiljna rutinirana momčad (tportal.hr), rutinirani stručnjak, prekaljeni i rutinirani pjevač (klasika.hr)	koji posjeduje rutinu; [šablonski, jednolično, mehanički, neoriginalno] (negativna konotacija)	Nakon toga slijedi sekvenca medenoga mjeseca u Brazilu, koja traje također predugih dvadesetak minuta, s puno izljeva tragično nezanimljive romantike među junacima, koji se jednolično i već	vrijednosna enantiosemija (pozitivno – negativno)

				rutinirano i monotono prenose iz nastavka u nastavak. (filmovi.hr)	
59. sentimentaln (prid.)	koji je pun sentimenta, osjećajan (VRH), koji se odnosi na osjećaje (pozitivna konotacija)	S Krležom je Aleksandrovu vezalo i sentimentalno prijateljstvo, koje je u našoj javnosti imalo različita tumačenja. (culturenet.hr) glazbeno osvježenje za ljubitelje sentimentalne glazbe (glazba.hr) imati sentimentalnu vrijednost	koji sadržava nepotrebne ili pretjerano naglašene osjećaje (obično nostalgična ili romantična raspoloženja) (VRH) (negativna konotacija)	čisti sentimentalni kič (mvinfo.hr), sentimentalna sladunjavost (slobodnadalmacija.hr)	vrijednosna enantiosemija (pozitivno – negativno)

<p>60. senzibilan (prid.)</p>	<p>koji je vrlo osjećajan, nježan (o osobi) (VRH) (pozitivna konotacija)</p>	<p>senzibilan umjetnik / pjesnik, obrazovan i senzibilan kritičar</p>	<p>koji se vrlo brzo uvrijedi, ozlijedi, razdraži (VRH) (negativna konotacija)</p>	<p>Vaš sin je očigledno vrlo senzibilan i nesiguran. (plivazdravlje.hr)</p>	<p>vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)</p>
<p>61. sigurno (pril. / čest.)</p>	<p>s najvećim pouzdanjem [~ znam da je kriv] (HJP)</p>	<p>Točna godina osnutka Rovanijske ("in Rawn") se ne zna, ali sigurno je da datira još iz ranog srednjeg vijeka o čemu svjedoči povijesna starohrvatska crkvice Sv. Jurja (između 9. i 11. stoljeća). (maslenica.hr)</p>	<p>a. jamačno, vjerojatno, zacijelo, mislim da [~ dolazi] b. izražava sredinu između mogućnosti da se izvršilo, da će se dogoditi ono što sugovornik kaže, što se govori, itd. (HJP) [prošlost - budućnost]</p>	<p>Njega mi je pomalo žao, sigurno se zbog mene osjeća kao neki luzer. (zarez.hr)</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • kvalitativna enantioseemija <p>(više – manje)</p> <p>'viši stupanj vjerojatnosti' – 'niži stupanj vjerojatnosti'</p>
<p>62. simboličan (prid.)</p>	<p>koji jest ili koji služi kao simbol (HJP) (= u dovoljnoj količini ili u dovoljnom opsegu da posluži kao simbol; 'malen')</p>	<p>Njemačka šalje 5.000 vojnih kaciga Ukrajini, za Kijev to je 'simbolična gesta' (jutarnji.hr)</p>	<p>koji jest ili koji služi kao simbol (HJP); (= čija je vrijednost velika zbog onoga što simbolizira, koji je od velike važnosti, 'velik')</p>	<p>Nakon svih onih godina u naselju njezini su roditelji izgradili vlastitu kuću koja je, razumljivo, za njih imala simboličnu vrijednost: ne samo da su se izvukli iz pakla nego su pustili novo</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • kvalitativna enantioseemija <p>(manje – više)</p>

		simbolična gesta, simbolična cijena, simbolična nagrada		<p>korijenje u Njemačkoj. (Shida Bazyar: <i>Nas tri</i>)</p> <p>Kina je s Indijom sklopila prigodom sastanka dvaju premijera osam manje važnih sporazuma, na sastanku vrlo velike simbolične važnosti, a pretpostavlja se i kao začetkom velikog gospodarskog zamaha u svijetu. (wikipedia.hr)</p> <p>Bio je to ' Earth hour - Sat za naš planet ' - golema, globalna, simbolična akcija koja je odaslala jasan signal svjetskim liderima da je borba protiv klimatskih promjena iznimno značajna. (civilnodrustvo.hr)</p>	
63. smeđiti (gl.)	postajati smeđim (<i>VRH</i>), popt	Mladica procvate, ali tada veći ili manji broj cvjetova počinje naglo smeđiti, sušiti i propadati. (gospodarski.hr)	bojiti što smeđom bojom (<i>HJP</i>)	smeđiti ogradu uljanom bojom	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • direkionalna enantioseemija; prijelaznost – neprijelaznost

					(promjena na subjektu – promjena na objektu)
64. sposoban (prid.)	kadar, valjan, kompetentan; vrlo sposoban, svemu dorastao (VRH) (pozitivna konotacija)	sposoban učenik, sposoban stručnjak; biti sposoban za rad s djecom	od njega se može svašta loše očekivati (VRH) (negativna konotacija)	Nevjerojatno je da je netko sposoban uništiti tuđe vlasništvo (varazdinske-vijesti.hr)	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)
65. spremati (gl.)	odlagati nešto što se više neće rabiti	spremati odjeću u ormar	činiti što gotovim, pripremati s ciljem konzumiranja	spremati ručak	nominalna enantioseemija • nekompatibilna enantioseemija 'lišiti se čega' – 'omogućiti što'
66. srediti (gl.)	dovesti što u red, urediti (VRH) (pozitivna konotacija)	srediti stan, poslove, knjige, dokumente (VRH)	žarg. učiniti nemoćnim kao protivnika / ubiti, poraziti ili se obračunati s kime (VRH) (negativna konotacija)	Pošteno su ga sredili. (VRH); I ne da se preveslati kad je pokušaju opljačkati, sama sredi lopove.	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)
67. stvar (im.)	ono što se može vidjeti i dotaknuti, a nije živo (VRH) (materijalno, opipljivo)	spremiti / preseliti stvari; Ponesi stvari! (VRH)	svaka činjenica koja se može zamisliti, stvarni ili zamišljeni događaj, pojam i sl. (VRH) (bilo što	Ne spominji mi te stvari. / Dogodila se neugodna stvar. (VRH)/ To nije stvar za javnost. (VRH)	nominalna enantioseemija • nekompatibilna enantioseemija

			nematerijalno, neopipljivo)		'određeno' – 'neodređeno'
68. suvremen (<i>prid.</i>)	koji živi ili se događa u današnjem vremenu (<i>VRH</i>)	suvremeni pisci, suvremena tehnika (<i>VRH</i>) Muzej suvremene umjetnosti Zagreb je živo mjesto stvaranja, izlaganja, interpretiranja i čuvanja suvremene umjetnosti u svim njezinim pojavnostima. (<i>msu.hr</i>)	koji je iz istoga vremena kao i onaj o kome je riječ. (<i>VRH</i>) (≠ koji se ne događa u današnjem vremenu)	Suvremeni ljudi nisu bili svjesni posljedica toga događaja. (<i>VRH</i>)	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'sadašnjost' – 'prošlost'
69. svjež (<i>prid.</i>)	koji je nedavno dobiven ili pripremljen [svjež kruh] (asocijacija: toplina)	svjež kruh	prohladan (asocijacija: hladnoća)	svjež zrak	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • kvalitativna enantiosemija 'toplo' – 'hladno'
70. svjež	koji je nedavno dobiven ili	svježe pecivo	koji se ne priprema, ne kuha, ne konzervira, koji	svježe maline	nominalna enantiosemija

	pripremljen [svjež kruh]		ostaje u prirodnom stanju; prirodni, opr. kuhan		<ul style="list-style-type: none"> kvalitativna enantioseemija 'kuhano' – 'sirovo'
71. svojevoljan (<i>prid.</i>)	koji je po svojoj volji, slobodno izabran (s pozitivnom konotacijom); dobrovoljan (<i>VRH</i>) (pozitivna konotacija)	svojevoljan rad, svojevoljan pristanak, svojevoljna pokora	koji radi po svojoj volji, koji ne uvažava druge (<i>VRH</i>) (negativna konotacija)	svojevoljni postupci Vlade, svojevoljno etiketiranje, svojevoljno tumačenje	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)
72. tek (<i>pril.</i>)	prije kratkog vremena, malo prije (<i>VRH</i>)	Tek je stigao.	nakon očekivanog vremena (<i>VRH</i>)	Doći ću tek navečer.	nominalna enantioseemija <ul style="list-style-type: none"> nekompatibilna enantioseemija prošlost – budućnost
		Bio je to sjajan povod za naš susret s mladom pjevačicom, koji nam je samo potvrdio kako njezino vrijeme <i>tek</i> dolazi. / Iako je <i>tek</i> zakoračila u dvadesete, za njom			

		je nekoliko uspješnih singlova, kao i nastupi na Dori te Zagrebačkom festivalu. (journal.hr)			
73. trik (im.)	općenito; prevarantski štos, smicalica (HJP)	Uvjerit ćete se koliko je stvar daleko otišla, a čak su se pojavili i skeptici koji tvrde kako je sve zapravo loš marketinški trik. (planb.hr)	spretan postupak kojim se što olakšava, pojednostavljuje (pozitivna konotacija)	Razmijenite svoje recepte i male trikove u izradi kolača i osvojite atraktivne nagrade. (she.hr)	vrijednosna enantioseemija (negativno – pozitivno)
74. ubiti (gl.)	dovesti do propasti; uništiti, razoriti c. izmučiti, izmoriti, iznuriti, premoriti, satrti (snagu, zdravlje); baciti u očajanje, dovesti u teško (duševno) stanje [ubila ga je ženina bolest]; ojaditi, pogoditi, poraziti (HJP)	Otrov ove zmije može ubiti odraslu osobu za 20 minuta. (jutarnji.hr); Ubijaju me ove vrućine. Ubijaju ga matematika i fizika.	postići uspjeh, zadiviti koga čime (pozitivna konotacija)	Ma kakav Modni mačak, kakav Kurspahić, Jura Stublić je sinoć 'ubio' svojim stajlingom! (slobodnad almacija.hr)	vrijednosna enantioseemija (pozitivno – negativno)

	(negativna konotacija)				
75. udaran (prid.)	koji zadaje udarac (<i>VRH</i>); koji nanosi emocionalnu bol i patnju	Ne mora to biti razočaranje udarno; polako se nakuplja, kao talog na dnu šalice. (index.hr)	glavni, onaj koji proizvodi najjači dojam (<i>HJP</i>), [koji uspijeva privući pažnju publike, koji je profitabilan i unosan]	udaran termin, udarno mjesto, udarno vrijeme; Otok Hvar je udarno mjesto dalmatinske rivijere. (wish.hr) Vikend je udarno vrijeme kupnje, a prodavači svoje slobodne dane iskoriste poslije. (slobodnadalmacija.hr)	nominalna enantioseemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija 'šteta' – 'korist'
76. upoznati (gl.)	(koga, što) saznati osobine ili svojstva, steći znanje; proučiti	Polaznici trebaju kroz ostvarivanje programa: Upoznati tehniku rada i organizaciju rada u području posluživanja u ugostiteljskoj djelatnosti... (pupula.hr)	(se) (s kim) predstaviti se jedno drugome (Anić) [razmijeniti nekoliko općenitih informacija te steći prvi dojam o nekome]	Upoznali smo se preko zajedničkih prijatelja. (rtl.hr)	nominalna enantioseemija <ul style="list-style-type: none"> • kvalitativna enantioseemija (više – manje)

<p>77. uredno (pril.)</p>	<p>na uredan način; organizirano, tako da dobro funkcionira</p>	<p>uredno se odijenuti; uredno plaćati račune uredno posjećivati predavanja, uredno voditi bilješke,</p>	<p>redovito, dosljedno (katkad u izrazima u kojima se naglašava negativno značenje riječi uz koju stoji)</p>	<p>Dužnosnici su uredno izbjegavali susret s hrvatskom stranom. (zph.hr), uredno koga odbijati; uredno omalovažavati, uredno kršiti obećanja (blog.hr), uredno koga zaobilaziti (blog.hr), uredno ignorirati (vecernji.hr)</p>	<p>vrijednosna enantiosemlja (pozitivno – negativno)</p>
<p>78. usrećiti (se) (gl.)</p>	<p>postati sretnim (VRH)</p>	<p>Usrećio se s tim malim psićem (VRH)</p>	<p>iron. postati nesretnim (VRH)</p>	<p>Baš se usrećio. (VRH)</p>	<p>vrijednosna enantiosemlja (pozitivno – negativno)</p>
<p>79. zadržati (gl.)</p>	<p>svladati osjećaje, ne pokazati osjećaje [suzbiti] (VRH)</p>	<p>zadržati bijes (VRH)</p>	<p>sačuvati, ostaviti, [održati]</p>	<p>zadržati samopouzdanje, zadržati vodeću poziciju, zadržati dostojanstvo</p>	<p>nominalna enantiosemlja • nekompatibilna enantiosemlja 'suzbiti' – 'očuvati'</p>
<p>80. zahvaliti (se) (gl.)</p>	<p>(komu) riječima priznati moralni ili materijalni dug komu, izraziti zahvalnost, riječima priznati učinjeno dobro (s konotacijom</p>	<p>Ministar obrane Ante Kotromanović primio je danas francuskog veleposlanika Jeromea Pasquiera i francuskog vojnog izaslanika brigadira Erica Prigenta te im zahvalio na potpori koju je Francuska</p>	<p>(na čemu) a. dati ostavku b. odreći se (čega), odbiti (službu, počasti) (HJP)</p>	<p>Jedan vođitelj je prijedlog prihvatio, dok se drugi zahvalio i rekao da ne želi ići u preinaku tečaja. (hkmb.hr)</p>	<p>nominalna enantiosemlja • nekompatibilna enantiosemlja 'prihvatiti' – 'odbiti'</p>

	prihvatanja) (HJP)	Republika pružala Hrvatskoj u procesu pristupanja Hrvatske u Europsku uniju. (nato.hr)			
81. zametnuti (gl.)	zaturati, zabacivati, gubiti	zametnuti ključeve, knjigu	(što) zapodijevati, začinjati, započinjati; (se) početi se stvarati, nastajati (o plodu, o klici, o onome što se razvija)	zametnuti svađu, zametnuti razgovor, zametnuti polemiku; zametnuli su se plodovi	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'gubitak' – 'ostvarenje'
82. zapeti (gl.)	zaustaviti se zbog kakvih nepravilnosti, ne ići glatko (VRH)	Posao je zapeo. Promet je zapeo. (VRH) Zapeti na trećoj godini faksa.	truditi se oko čega; usredotočiti se na kakvu stvar ili posao (VRH)	Ostaje nam zapeti i odigrati kako najbolje znamo. (zadarskilist.hr) U takvim situacijama javlja se onda i dodatni motiv da još jače zapneš i da se dođe do cilja. (danas.hr) Ovo sve može i meni biti dodatni poticaj da još više zapnem, potrudim se i pokažem da zaslužujem biti tamo. (tportal.hr)	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'zaustaviti se' – 'početi'

<p>83. zaslužan (prid.)</p>	<p>koji je što omogućio, proizveo, ostvario (pozitivna konotacija)</p>	<p>U drugom dijelu svečanosti zaslužnim pojedincima, ustanovama, institucijama, udrugama i gospodarskim subjektima dodijeljena su posebna priznanja (bpz.hr)</p>	<p>koji je za što kriv, koga se za što proziva (negativna konotacija)</p>	<p>Doduše, u cijeloj akciji ima posebnog hrvatskog štih jer su se hakeri među sobom posvađali koja je točno grupacija zaslužna za rušenje <i>sitea</i>. (klik.hr)</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija <p>'nagrada' – 'kazna' / 'priznanje' – 'prozivanje'</p>
		<p>Njezina nevjerojatna energija, autentičan pristup životu i poslu, fantastičan talent i mnogo rada zaslužni su za cjelokupni dojam koji ostavlja na nas i vas. (journal.hr)</p>			
<p>84. zaslužen (prid.)</p>	<p>v. zaslužiti; dobiven prema zasluži (pozitivna konotacija)</p>	<p>zaslužena nagrada, zaslužena mirovina, zaslužen uspjeh, zaslužena pauza, zaslužen odmor</p>	<p>v. zaslužiti; dobiven prema zasluži (negativna konotacija)</p>	<p>zaslužena kazna, zaslužena kritika</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija <p>'nagrada' – 'kazna'</p>
<p>85. zaslužiti (gl.)</p>	<p>biti nagrađen za svoj rad</p>	<p>Konačno zaslužena nagrada: Rijeka uzela bod moćnom Realu (24sata.hr)</p>	<p>biti kažnjen</p>	<p>Bolni poraz: Dinamo je dobio ono što je i zaslužio (tportal.hr)</p>	<p>nominalna enantioseemija</p> <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantioseemija

					'nagrada' – 'kazna'
86. *zbog (ekv. radi) (prij.)	kazuje uzrok koji ob. nema izravan fizički dodir sa subjektom (HJP)	ne mogu na odmor zbog djece; sve zlo dogodilo se zbog jednog čovjeka (HJP)	razg. radi (HJP)	Meditiram zbog osjećaja smirenosti.	nominalna enantiosemija <ul style="list-style-type: none"> • nekompatibilna enantiosemija 'uzrok' – 'svrha' *odstupanje od standarda

Životopis

Iva Gazdić rođena je 25. srpnja 1997. godine u Zagrebu. Srednjoškolsko je obrazovanje stekla u zagrebačkoj XVI. gimnaziji. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu završila je preddiplomski studij kroatistike i germanistike. Trenutno je absolventica nastavničkoga smjera kroatistike te prevoditeljskoga smjera germanistike na istome fakultetu.